

Sancti Hieronymi Stridoniensis Operum, Tomi ...

Continens Commentaria In Matthaevm, Et Epistolas Pavli Ad Galatas, Ad Ephesios, ad Titum & Philemonem, & librum Didymi de spiritu sancto a Hieronymo versum ... Ad Fidem Vetvstissimorum Exemplarivm, Dvcentis Circiter Svblatis Erroribvs Emendata

Hieronymus, Sophronius Eusebius

Coloniae Agrippinae, 1616

Commentarij Hieronymo adscripti In Marcum.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-75102](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-75102)

CANON E

HI COMMENTARII NON SVNT HIERONYMI, TAMETSI NON INDIGNI QUI LEGANTUR. Relicti sunt autem hic, ne ab ipso euangelio, quod ceteris euangelij Canonum ratione adiungebatur, separarentur.

benè agunt, vt fuerunt scribæ & pharisæi, qui sedebant super cathedram Moysi. Vnde os turturis in lege ad ascellas eius retorqueri iubetur, ne separaretur os ab opere, & opus nostrum non diuidatur ab ore. Semitæ autem post viam sequuntur, quia mandata moralia post pœnitentiam secundum Marcum explanantur.

G
Matth. 23.
Leuit. 11. d.

a 1
I
b 2
I
c 3
VI

NITIVM euangelij Iesu Christi filij Dei, sicut scriptum est in Esaia propheta: Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam, &c. [E. 149. 109] euangelium, per quod venit redemptio fidelium & beatitudo sanctorum: quia quatuor vnium sunt, & vnium quatuor: quatuor Euangelia multarum constat esse virtutum. Quid enim fortius quam animas saluare, quæ errorum suorum vitij poterant interire? Secundum quod in sexagesimo septimo psalmo iam dudum propheta spiritu sancto instigante denudauit: Dominus dabit verbum euangelizantibus virtutes multas. Versus istius ordo talis est, qui huic operi congruenter inseritur: Dominus dabit virtutes multas euangelizantibus verbum. Dedit enim virtutes multas apostolis, qui verbum eius veneranda confessione prædicabant: quando eis languentium turbas sanare concessum est. *Euan. 1. 10. 109* Græcè, latine bona annuntiatio prædicatur, quod propriè ad regnum Dei & remissionem pertinet peccatorum. Vnde dicitur: *Pœnitentini, & credite Euangelio*, & appropinquet regnum cælorum. Iesu Christi, id est, Saluatoris vni. In Hebræo *ישוע*. In græco *σωτηρ*. In latino Saluator, *משיח* Hebræicè, *χριστός* Græcè: vnctus Latine. Idem rex & sacerdos dicitur, dum de genere Dauid regis Christus nascitur, & vocibus vatum Leuitici generis prophetatur. Vnde sequitur: *Vox clamantis in deserto*, & reliqua. Vox est Ioannes: de qua voce clamabat dominus Iesus ad Iudæos, quod inter natos mulierum maior illo esset nemo. Clamor autem ad surdos longè positos, siue cum indignatione fieri solet, quæ Iudaico certum est euenisse populo: dum longè est à peccatoribus salus, & aures suas grauiter obturauerunt, sicut aspides surda, & indignationem & iram & tribulationem à Christo audire meruerunt. In deserto autem fit vox & clamor, quia deserti à spiritu Dei, sicut domus vacans & scopata, deserti à propheta, à rege atque sacerdote: vnde Ioannes & Iesus quaerunt quod in deserto amissum est. Vbi vici diaboli, ibi vincitur: vbi cecidit homo, ibi exurgit. *Ecce ego mitto angelum meum*. Vox *προφήτου ἀγγέλου* per Malachiam ad patrem sonat de filio, qui est facies patris, vnde agnitus est. Angelus autem nuncius interpretatur, qui prænunciat de Christo. *Post me veni qui ante me factus est*: qui præparauit viam tuam. Via domini qua ad homines ingreditur, & nos ad illum ascendimus. Vnde angeli ascendentes descendentesque memorantur ad filium hominis. *Parate viam domini*, hoc est, pœnitentiam agite & prædicate. Vnde *παρασκευάτω* antè sabbatum dicitur, id est, pœnitentia ante requiem futuram. Hinc namque initium prædicationis Ioannis & Christi oritur. *Pœnitentiam agite, appropinquabit regnum cælorum*: quia in die septima quæcui Deus ab omnibus operibus suis. Septem etenim nobis necesse est delere vitia per pœnitentiam, velut mala germina, vt requiescentes postea possideamus desiderabilem terram. Rectas facite semitas eius: quas semitas incurauimus declinantes in dexteram atque sinistram. Nunc Deus præcipit nobis vt via regia incedentes, proximos nostros vt nos, & nosmetipsos vt proximos diligamus. Nam qui diligit iniquitatem, odit animam suam. Qui enim semetipsum diligit, & non diligit proximum, ad dexteram declinat. Et qui semetipsum odians proximum diligit, ad sinistram diuertit. Nam multi benè agunt, sed non benè corrigunt, vt fuit Heli. Et multi benè corrigunt, sed non

Nitium a Euangelij Iesu Christi filij Dei, sicut scriptum est in Esaia propheta. a Ecce ego mitto angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. b Vox clamantis in deserto. Parate viam domini: rectas facite semitas eius. c Fuit in deserto b Ioannes baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Et egrediebatur ad eum omnis Iudææ regio, & Hierosolymitæ vniuersi, & baptizabatur ab illo in Iordanis flumine, confitentes peccata sua. Et c erat Ioannes vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos eius: & locustas & mel siluestre edebat: & prædicabat, dicens: d Venit d fortior me post me. cuius e nõ sum dignus procumbens soluere corrigiam calciamentorum eius: ego

pœnitentiæ in remissionem peccatorum. Quod consummatur per sponsum, initiat per paranympum. Vnde catechumeni, hoc est instructi, incipiunt per sacerdotem, & chrismanantur per episcopum. Nunc autem per amicum spõsi inducitur sponsa, ac si per Isaac puerum Rebecca pallio velata albo, cum dicitur. Et egrediebatur ad illum omnis Iudææ regio, & Hierosolymitæ vniuersi: & baptizabantur ab illo in Iordane flumine, confitentes peccata sua. *Confessio & pulchritudo in conspectu eius*, id est sponsi. Vnde desilit sponsa de camelo, cum humiliat se nunc ecclesia viso vero Isaac Iesu Christo, in cuius natiuitate risum fecit Deus Sare: sicut ad Mariam dicitur, quæ est princeps cum Deo. *Benedicta tu inter mulieres*. Iordanis autem, descensio aliena interpretatur: vbi peccata abluuntur. Arca enim Iordane transfudato per marmora peregrina in terram transfuit alienam: & media parte in mare defluente, altera pars turgida montis erigitur forma. Sic nos olim alienati à Deo per superbiam, per baptismi solum humilium, erigimur in alta. Quia qui se humiliauerit exaltabitur. Pars autem, quæ fluit in mare, amaricatur: cum arca Dei, hoc est corpus Christi, non mundatis non profuit, sed in deterius illa mutauit. Sequitur.

Eph. 2. b.
Matth. 10. c.

Infr. eod.

hierosolym.
2. masiah
F

Matth. 11. b.

Ioan. 1. d.

Gen. 2. a.

Gen. 18. b.

H

Inc. 14. a.

c ¶ Et erat Ioannes vestitus de pilis cameli, &c. [Vestis propheta & cibus & potus, totam austeram vitam prædicantium significat, & futuras gentes ad gratiam Dei, quæ est Ioannes, intus & foris esse coniungendas. Pils verò cameli, diuites gentium, & zona pellicea, pauperes mundo mortui, & locustis serratis, sapientes huius mundi (qui stipulas Iudææ aridas relinquentes, frumenta mystica crutibus trahunt, & in calore fidei saltus inhabitant) & melle syluestri, fideles inspiratis de inculta sylua ignibus præparati ac mergentes significantur. Quæ omnia à gratia euangelij sumuntur: In qua non est distinctio Iudæi & Græci.

d ¶ Et prædicabat, dicens: Venit fortior me post me. Quis fortior est gratia, quæ peccata abluuntur? Ille nimirum qui septies & septuagies septies remittit peccata. Gratia prior quidem est, sed semel remittit per baptismum. Misericordia verò in miseris ab Adam vsque ad Christum, per septuaginta septem generationes: & vsque ad centum quadraginta quatuor millia peruenit.

e ¶ Cuius non sum dignus procumbens soluere corrigiam calciamentorum eius. Non est digna sola gratia procumbens in baptismum soluere corrigiam calciamentorum eius, id est, mysterium incarnationis Dei. Calx enim extrema pars est corporis. In fine enim ad iustitiam ad eum Saluator incarnatus. Vnde bene per prophetam dicitur: *In Idumeam extendam calciamentum meum*: quia nisi iungatur scientia spiritus: nemo per gratiam remissionis inuestigat incarnationis

Psal. 59. b.

Psal. 59. b.

Christi

CANON C

Ioan. 27. b.

Ephes. 6. b.

e 5

I

f 6

II

Dani. 6. c.

Gal. c.

g 7

VI

h 8

III

i 9

VI

k 10

II

Apoc. 3. c.

Infr. 16. b.

Apoc. 3. d.

l 11

VI

D

Matth. 5. a.

Ioan. 18. g.

Z

Cant. 2. b.

Psal. 126. a.

A

Christi mysterium, quomodo verbum caro factum est, unde caro Christi, unde anima, unde spiritus sumit exordium: ut homo verus fiat per omnia abique peccato, & Deus verus in Deo vero sine principio, idem filius hominis qui est in caelo, & quomodo tanquam sponfus procedens de thalamo suo, id est, virginali utero, clausum relinquens. Vnde adueniente vero sponso, domus discaleari dicitur domus Ioannis, quid dicit, qui habet sponfam sponfus est. Vnde in specie columbae Spiritus sanctus descendit: cui in Cantico canticorum canitur: *Sponsa mea, amica mea, proxima mea: dilecta mea, columba mea.* Spōsa in Patriarchis: amica in Prophetis: proxima in Ioseph & Maria: dilecta in Iohanne Baptista: columba in Christo & Apostolis, quibus dicitur: *Estote prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbae.* Sequitur.

a ¶ *Ego baptizavi vos in aqua: ille vero, &c.* Dei vero fluvius semper plenus, semper est equalis: de quo dictum est: *Fluminis imperius latius at civitatem Dei.* Quid interest inter aquam & Spiritum sanctum, qui ferebatur super aquas? Aqua ministerium est hominis: Spiritus vero ministerium est Dei. Vnde scriptum est: *Spiritus Dei ferebatur super aquas:* Super, inquit, non subter. Sicut excellentior est anima quam corpus quod regit: ita eminentior est spiritus quam anima. Sed mansit super eum spiritus: haec est unctio Christi secundum carnem, de qua dicitur: *Propitius vixit te Deus Deus tuus oleo latitiae praeforsoribus tuis.* Oleum non potest esse sub aqua, sic Creator non potest esse sub creatura. Oleum de magnitudine furgit radicis, & in pabulum luminis, & in medicamina vulnerum, & in refectorem esurientium, in cacumine crescit. Vnde fit unctio corporis Christi: de amaritudine passionis, & peruenit ad gloriam resurrectionis: unde nos Apostolus admonet, dicens: *Hoc enim sentite in vobis, quod & in Christo Iesu, & reliqua usque ad mortem, mortem autem crucis: Propter quod & Deus exaltravit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen: quia Dominus Iesus in gloria est Dei patris.*

b ¶ *Et factum est in diebus illis venit Iesus a Nazareth, &c.* Marcus Euangelista sicut feruus ad fontes aquarum desiderans, saltus in planis & arduis dat, & culmina tantum pratorum carpit, & palmas in vertice portat, & velut apis melliflua, flores agri, cui odor veri Isaac simulatur, lummatim gustat: Vnde a Nazareth Galilaeae venientem Iesum ad baptismum in Iordane a Iohanne acceptum enarrat, & statim de aqua ascendisse, & apertos caelos vidisse, & spiritum ut columbam descendisse, & in ipso mansisse, & voce de caelis facta patris, in dilecto filio complacuisse, & spiritum eum in desertum expulisse, & tentatum a Satana quadraginta diebus & noctibus fuisse cum bestiis, & angelis ministrantibus commoratum esse. Qui ordo moraliter nobis secundum Christi exemplum sequendus est, festinantibus ad consortia angelica, quem Iesus prius opere ostendit quam voce doceret. Sic nos de volubilitate mundi, pendulae voluntatis odore floris mundicia tracti, cum adolescentibus post sponsum currimus, & per baptismi sacramenta de duobus fontibus dilectionis Dei & proximi a gratia remissionis ablui mur, & ascendentes spe, caelestia secreta mundis cordis oculis intuemur. De hinc Spiritum sanctum spiritu contrito & humiliato cum simplici corde descendente ad mansuetos, & cum charitate nunquam cadente manentem suscipimus, & vox de caelis Domini ad nos a Deo dilectos dirigitur. *Beati pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Et tunc in nobis compla-

Cant. 3. c.

Matth. 10. b.

Psal. 45. a.

Genes. 1. a.

Psal. 44. b.

Phil. 2. a.

Matth. 5. a.

cer pater cum filio & Spiritu sancto, quando efficitur v-nus spiritus cum Deo. Vnde filius patrem interpellat pro nobis dicens: *Pater sancte, conserva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi, ut sint unum sicut & nos unum sumus.* Tunc spiritus nos expellit in desertum quadragenario numero tentandos a Satana: ut patientia nobis probationem, probatio autem spem, spes vero charitatem generet: *Cum non sit nobis colluctatio adversus carnem & sanguinem, sed adversus principatus & reliqua.* Et tunc bestiae pacatae erunt nobiscum, cum in arca animae nostrae, munda cum immundis animalibus marcescimus, & cum leonibus sicut Daniel cubamus: cum spiritus non sit adversus carnem & sanguinem, nec caro concupiscit adversus spiritum. Post haec angeli ministri, qui vident faciem patris nostri in caelis, semper mittuntur nobis, ut responsa & solatia cordibus vigilantibus dent, dicentes: *Exaudita est oratio tua: Et, nolite timere, Iesum quaerentes Nazarenum.* Et, ego quos amo arguo & castigo: *Et, vincenti dabo edere de ligno, quod est in paradiso Dei mei.* Sequitur.

c ¶ *Postquam autem traditus est Iohannes, venit Iesus in Galileam, &c.* Postquam accepimus gratiam pro gratia, carnalia decollantur, spiritualia vivificantur, cessante umbra adest veritas. Iohannes in carcere: lex in Iudaea: Iesus in Galilaea: salus in gentibus, praedicans Euangelium regni: *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Regno terreno succedit paupertas: paupertati Christianorum tribuitur regnum sempiternum. Vnde Dominus dicit: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Omnis enim honor terrenus spumae aquae gracli, vel fumo, vel somnio comparatur. Sequitur.

d ¶ *Poenitentiam, & credite Euangelio, &c.* Nam nisi credideritis, non intelligetis. Amaritudinem radicis, dulcedo pomi compensat: pericula maris, spes lucri delectat: dolorem medicinae, spes salutis mitigat. Qui desiderat nucleum, frangit nucem. Poenitentiam agit qui vult aeterno bono adherere. Praeconia Christi narrare dignè possunt, qui ad palmam indulgentiae meruerunt peruenire. Post haec vocantur missi quatuor piscatores, Simon & Andreas, Iacobus & Iohannes: relictis retibus, patre & naue cum mercenarijs. Hac quadriga vehimur ad aethera, ut Elias: his quatuor angulis constituitur prima ecclesia, his quatuor literis Hebraicis, id est, tetragrammaton nomen Domini agnoscitur a nobis. Quibus simili exemplo praecipitur, ut audiamus vocem Domini vocantis, & obliuiscamur populum vitiorum, & domum paternae traditionis, quae est stultitia Deo: & rete aranearum, in quo nos velut calices pene lapsos tenebat aer inanis, nauem pristinae conversationis abominantes: pellibus enim mortuis tegitur Adam, qui genitor est noster secundum carnem. Et nunc deposito vetere homine cum actibus suis, novum sequentes hominem, pellibus tegimur Salomonis, quibus sponfa gloriatur se factam esse formosam. Simon, obediens: Andreas, virilis: Iacob, supplantans: Iohannes gratia, in Latino sonat. Quibus quatuor nominibus in agmen domini coniungimur, obedientia, ut audiamus: virilitate, ut pugnemus, supplantatione, ut perseveremus, gratia, ut conseruemur. *Nisi enim Dominus edificaverit domum, in vanum laborant qui aedificant eam.* Quae quatuor virtutes Cardinales dicuntur, quia per prudentiam obediimus, per iustitiam viriliter agimus, per temperantiam serpentem calcamus, per fortitudinem gratiam Dei meremur. Curis fratrum occupatus, Marcum Euangelistam explanare, ut volui, non valui:

collantur, spiritualia vivificantur, cessante umbra adest veritas. Iohannes in carcere: lex in Iudaea: Iesus in Galilaea: salus in gentibus, praedicans Euangelium regni: *Beati pauperes spiritu: quoniam ipsorum est regnum caelorum.* Regno terreno succedit paupertas: paupertati Christianorum tribuitur regnum sempiternum. Vnde Dominus dicit: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Omnis enim honor terrenus spumae aquae gracli, vel fumo, vel somnio comparatur. Sequitur.

d ¶ *Poenitentiam, & credite Euangelio, &c.* Nam nisi credideritis, non intelligetis. Amaritudinem radicis, dulcedo pomi compensat: pericula maris, spes lucri delectat: dolorem medicinae, spes salutis mitigat. Qui desiderat nucleum, frangit nucem. Poenitentiam agit qui vult aeterno bono adherere. Praeconia Christi narrare dignè possunt, qui ad palmam indulgentiae meruerunt peruenire. Post haec vocantur missi quatuor piscatores, Simon & Andreas, Iacobus & Iohannes: relictis retibus, patre & naue cum mercenarijs. Hac quadriga vehimur ad aethera, ut Elias: his quatuor angulis constituitur prima ecclesia, his quatuor literis Hebraicis, id est, tetragrammaton nomen Domini agnoscitur a nobis. Quibus simili exemplo praecipitur, ut audiamus vocem Domini vocantis, & obliuiscamur populum vitiorum, & domum paternae traditionis, quae est stultitia Deo: & rete aranearum, in quo nos velut calices pene lapsos tenebat aer inanis, nauem pristinae conversationis abominantes: pellibus enim mortuis tegitur Adam, qui genitor est noster secundum carnem. Et nunc deposito vetere homine cum actibus suis, novum sequentes hominem, pellibus tegimur Salomonis, quibus sponfa gloriatur se factam esse formosam. Simon, obediens: Andreas, virilis: Iacob, supplantans: Iohannes gratia, in Latino sonat. Quibus quatuor nominibus in agmen domini coniungimur, obedientia, ut audiamus: virilitate, ut pugnemus, supplantatione, ut perseveremus, gratia, ut conseruemur. *Nisi enim Dominus edificaverit domum, in vanum laborant qui aedificant eam.* Quae quatuor virtutes Cardinales dicuntur, quia per prudentiam obediimus, per iustitiam viriliter agimus, per temperantiam serpentem calcamus, per fortitudinem gratiam Dei meremur. Curis fratrum occupatus, Marcum Euangelistam explanare, ut volui, non valui:

HIERON
71.78

CANON
E
m 12
VIII
n 13
II
o 14
VIII
Ruth. 2. 4.

Ruth. 2. 4.

p 15
II

Rom. 2. b.

q 16
VIII
r 17
VIII

F
f 18
II

r 19
X

a 20
I

2. Tim. 6. b
4. Reg. 6. f.

b 21
II
Luc. 11. f.
c 22
II

d 23
II

sed illum imitatus summam
eius propria tango, & sicut Ruth
cognata Christi spicas & race-
mos de post metentes, Noemi
orbata colligo. Sed vitam ad
Booz per hac penuriam meam
continiua peruenire, furtum
laudabile faciens. Marcus di-
cta Euangelij in semetipso non
in semetipso disponens, ordi-
nem historiae non secutus, my-
steriorum ordinem seruat. Un-
de in sabbathis primam virtu-
tem narrat, dicens.

a ¶ Et ingrediuntur Capharnaū,
& statim, &c.] Capharnaum vil-
la consolationis interpretatur:
sabbathū autē requies. Homo
in spiritu immundo, genus hu-
manum est, in quo immūdia
regnauit ab Adā vsq; ad Moy-
sen. Nam qui sine lege peccauerunt,
sine lege perierunt: qui sciens san-
ctū Dei, obmutescere iubetur:
dū sciens quidem Deum, non
sicut Deum glorificauerūt, sed
seruierunt potius creaturā quā
creatori. Spiritus discerpens ho-
minem exijt ab eo. Appropin-
quante salute, appropinquat
tentatio. Pharaō dimissus ab
Israēl persequitur Israēl: diabo-
lus contemptus surgit in scan-
dala. Socrus Petri febricitans,
secunda virtute leuatur, & ap-
prehēsa manu eius sanatur. Fe-
bris intemperantiam significat,
de qua nos filij synagogae per
manum discipline, & eleuatio-
nem desiderij sanamur, & hu-
ius qui sanat nos ad vesperum
declinantis à nobis ministrā-
mus voluntati.

b ¶ Et erat omnis ciuitas congre-
gata ad ianuā, &c.] Ianua regni
moraliter penitentia est cum
fide, quae operatur salutem lan-
guoribus varijs. Varia etenim
sunt vitia, quibus languescit ci-
uitas mūdi. Vnde leprosus ter-
tia virtute mūdatur, deprecans
genu flexo Domini voluntatē,
qui non vult mortem peccato-
ris, sed vt conuertatur & viuat.
Lepra nostra, peccatum primi
hominis est, quae à capite cepit,
quando regna mūdi desiderauit.
Radix enim omnium malorum
est cupiditas. Vnde Giezi auaritiā
secutus lepra suffunditur, quae
sacerdoti vero secundum ordi-
nem Melchisedech ostensa obla-
tione mundatur dicenti: Date
elemosynam, & ecce omnia munda
sunt vobis. Sequitur de proprijs
Marci.

c ¶ Quod non poterat Iesus ma-
nifeste in ciuitatem introire, &c.]
Certē nō omnibus manifesta-
tus est Iesus, qui latis atq; pla-
nis seruiunt laudibus, & pro-
prijs voluptatibus: sed his qui
foris cū Petro exeunt, & in de-
sertis locis, quae elegit Dominus
ad orandum & reſciendū po-

Et ingrediuntur Capharnaū, & statim sabbathis ingressus in synagogā docebat eos. Et stupēbāt super doctrina eius. Erat. n. docēs eos, quasi potestatem habens, & nō sicut scribē. Et erat in synagoga eorū homo in spiritu immundo, & exclamauit, dicens: Quid nobis & tibi Iesu Nazarene: venisti perdere nos? Scio qui sis, Sanctus Dei. Et cōminatus est ei Iesus, dicens: Obmutescē, & exi de homine. Et discerpens eū spiritus immundus, & exclamans voce magna, exijt ab eo. Et mirati sunt omnes, ita vt conquirent inter se, dicētes: Quid nam est hoc? Quae nam doctrina haec noua? Quia in potestate spiritibus immūdis imperat, & obediunt ei. Et processit rumor eius statim in omnē regionem Galilaeae: Et protinus egrediētes de synagoga venerunt in domū Simonis & Andree cū Iacobo & Ioanne. Recumbēbat autē socrus Simonis febricitans, & statim dicunt ei de illa. Et accedens eleuauit eā apprehensa manu eius: & continuo dimisit eam febris, & ministrabat eis. Vespere autem facto cum occidisset sol, afferebant ad eum oēs malē habentes, & dāmonia habentes. Et erat omnis ciuitas congregata ad ianuā, & curauit multos qui vexabantur varijs lāguoribus. Et dāmonia multa eijciebat, & nō sinebat eos loqui, quoniam sciebant eū. Et diluculo valde surgens egressus abiijt in desertū locum, ibiq; orabat: & profecutus est eū Simon, & qui cum illo erant. Et cum inuenissent eum, dixerunt ei, quia omnes quaerunt te. Et ait illis: Eam in proximis vicis & ciuitates, vt & ibi praedicem: Ad hoc enim veni. Et erat praedicans in synagogis eorū, & in omni Galilaea, & dāmonia eijciens. Et venit ad eum leprosus deprecans eum, & genu flexo dixit: Si vis, potes me mundare. Iesus autem misertus eius, extendit manum suam, & tangens eum, ait illi: Volo, mundare. Et cum dixisset, statim discessit ab eo lepra, & mundatus est: & comminatus est ei, statimq; eiecit illum, & dicit ei: Vide nemini dixeris: sed vade ostende te principi sacerdotum, & offer pro emundatione tua quae praecepit Moyses in testimonium illis. At ille egressus cepit praedicare & diffamare sermonem: ita vt iam non possent manifeste introire in ciuitatem, sed foris in desertis locis esse, & cōueniebant ad eum vndique.

CAPVT II.

Et iterum intrauit Capharnaum post dies: & auditum est quod in domo esset, & conuenerunt multi, ita vt non caperet neque ad ianuam, & loquebatur eis verbum. Et venerunt ad eum ferentes paralyticum, qui à quatuor portabatur: & cum non possent offerre eum illi praeter turba, nudauerunt tectum vbi erat, & patefacientes submiserunt grabatum in quo paralyticus iacebat. Cum autem vidisset Iesus fidem illorum, ait paralytico: Fili dimittuntur tibi peccata tua. Erant autem illic quidam de scribis, sedentes & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur? Blasphematur, quia nemo potest dimittere peccata, nisi solus Deus? Quo statim cognito Iesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris: Quid est facilius dicere paralytico, dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula? Vt autem sciatis quia filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata, ait paralytico: Tibi dico, Surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Et statim surrexit ille: & sublato grabato abiijt inde coram omnibus: ita vt miraretur omnes, & honorificarent Deum, dicentes: quia nunquam sic vidimus. Et regressus est rursus ad mare, omnibusq; turba veniebat ad eum: & docebat eos. Et cum praeiret, vidit Leui Alphei sedentem ad telonium, & ait illi: Sequere me. Et surgens secutus est eum. Et factum est cum accumberet in domo illius: multi publicani & peccatores simul discumbēbant cum Iesu & discipulis eius. Erant enim multi, qui sequebantur eum. Et scribae & pharisaei videntes quia manducaret cum peccatoribus & publicanis, dicebant discipulis eius. Quare cum publicanis & peccatoribus manducat & bibit magister vester? Hoc audito, Iesus ait illis: Non necesse habent sani medico, sed qui malē habent. Non enim veni vocare iustos, sed peccatores. Et erant discipuli Ioannis & pharisaei ieiunantes, & veniunt &

dicunt

Psalm. 118. a.

H

Psal. 134. b
Psal. 100. a

c 24
II

Esaï. 5. b.

Matth. 5. a

f 25
II

Esaï. 65. d.

a 26
III

D
2. Co. 12. a

Psal. 90. b.

Ephes. 6. b.

b 27
I

Rom. 12. d.
c 28
VIII

d 29
II

Apoç. 5. a.

Psal. 68. b.
Ibid. 105. a.

Psal. 108. b.

gloriosus

A muneris, portare carnem quæ se portabat, vt per aliam viam cum Magis in suam redeat regionem. Post hæc vocatur Leui Alpei. Leui appositus interpretatur, qui relicto telonio negotiorum secularium, solum sequitur verbum, quod dicit: Qui non renunciauit omnibus que possidet, nõ potest meus esse discipulus.

CAPVT III.

ET introiit iterum in synagogam, & erat ibi homo habens manum aridam, &c.] Quinta virtute, erat homo manum habens aridam, cui dicitur: Extende manum tuam: qui significat aitaros: qui nolentes dare, volunt accipere, prædari & non largiri. Quibus dicitur, vt extendant manus suas, id est, qui surabatur iam non suretur, magis autem labore operando manu sua quod bonum est, vt habeat vnde communicet indigentibus.

Ephes. 4. f.

b ¶ Et ascendens in montem vocauit ad se quos voluit, &c.] Est consuetudo scripturæ diuinæ allegoricè loqui, & cum aliud dicat, aliud velit intelligi. Quod in Euangelij positum frequenter inuenies: sed nobis necesse est, vt sic excellentiora sensibus nostris applicemus, vt tamen cuncta secundum historiam veritatem cerneamus: Christus enim solus spiritualiter mons est: mons quidem breuiter à nobis laudatus, sed cælestium rerum qualitate copiosus: ex quo aquæ viue decurrunt, lac in paruulorum salutem præparatur, pinguedo spiritualis agnoscitur, & quidquid summè bonum creditur, in montis istius est gratia constitutum: qui est mons montium, & sanctus sanctorum, quos quotidie ad se de presentibus æraminis inuitat. In montem vocatur excelli merito & verbo, vt locus meritis congruat altis, vt essent duodecim cum illo. Speciem Iacob dilexit Dominus, & cum diuideret altissimas gentes & separaret filios Ahe, statuit terminos populorum iuxta numerum filiorum Israel: vt sint ipsi super thronos duodecim iudicantes duodecim tribus Israel: quibus data est potestas, quam filius à patre accepit secundum carnem, vt opera quæ ipse fecit & ipsi faciant, & maiora horum faciant. Et imposuit Simoni nomen Petrus. De obedientia ascendit ad agnitionem. Qui enim habet, dabitur ei & abundabit: & Iacobum, qui supplantata habet tota desideria carnis: & Ioan-

Deum. 32. f.

Ioan. 14. b.

dem qui gratia accepit quod alij per laborem tenent: & imposuit eis nomina Boanerges, quod est filij tonitruum: quorum trium sublime meritum, in mote meretur audire tonitruum patris per nubem de filio tonantis: Hic est filius meus dilectus: vt per nubem carnis, & ipsi ignem verbi ac si fulgura

dicunt illi: Quare discipuli Ioannis & pharisæorum ieiunant: tui autem discipuli nõ ieiunant? Et ait illis Iesus: Nunquid possunt filij nuptiarum quamdiu cum illis sponsus est ieiunare? Quanto tempore habent secum sponsum, non possunt ieiunare. Venient autem dies cum auferetur ab eis sponus, & tunc ieiunabunt in illis diebus. Nemo assumentum panni rudis assuit vestimento veteri: alioquin auferet supplementum nouum à veteri, & maior scissura fit. Et nemo mittit vinum nouum in vtres veteres: alioquin distumpet vinum vtres, & vinum effundetur, & vtres peribunt. Sed vinum nouum in vtres novos mitti debet. Et factum est iterum cum Dominus sabbathis ambularet per facta, & discipuli eius cœperunt prægredi, & vellere spicas. Pharisei autem dicebant ei: ecce quid faciunt discipuli tui sabbathis, quod non licet. Et ait illis: Nunquam legistis quid fecerit Dauid, quado necessitatem habuit, & esurijt ipse & qui cum eo erant: quomodo introiuit in domum Dei sub Abiathar principe sacerdotum, & panes propositionis manducauit, quos nõ licebat manducare nisi sacerdotibus, & dedit eis & qui cum eo erant. Et dicebat eis: Sabbathum propter hominem factum est, & non homo propter sabbathum. Itaque Dominus est filius hominis etiam sabbathi.

CAPVT III.

ET introiit iterum in synagogam, & erat ibi homo habens manum aridam, & obseruabant eum si sabbathis curaret, vt accusarent illum. Et ait homini habenti manum aridam: Surge in medium. Et dicit eis: Licet sabbathis benè facere, an malè animam saluam facere, an perdere? At illi tacebant. Et circumspecti eos in ira, contristati super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illius. Exeuntes autem pharisæi, statim cum Herodianis consiliu faciebant aduersus eum, quomodo eum perderent. Iesus autem cum discipulis suis secessit ad mare, & multa turba à Galilæa & Iudæa secuta est eum, & ab Hierosolymis & ab Idumæa, & trans Iordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes que faciebat, venerunt ad eum. Et dixit discipulis suis, vt in nauicula sibi deseruirent propter turbam, ne comprimerent eum. Multos enim sanabat, ita vt irruerent in eum, vt illum tangerent quotquot habebant plagas. Et spiritus immundi cum illum videbant, procidebant ei. Et clamabant, dicentes: Tu es filius Dei: & vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum. Et ascendens in montem vocauit ad se quos voluit ipse, & venerunt ad eum. Et fecit vt essent duodecim cum illo, & vt mitteret eos prædicare. Et dedit illis potestatem curandi infirmitates, & eiiciendi demonia.

Et im-

lus domus Dei comedit, vt Phinees sacerdos, vt cesset quæstio. Et Iudas Iscariotem qui tradidit illum: qui non delet peccatum suum per penitentiam, nec illud deletur per memoriam. vnde de eo dicitur: Et peccatum matris eius non deletur. Fiant contra dominum semper. Iudas, confidens vel

CANON
 E
 e 30
 II
 f 31
 X
 g 32
 II
 h 33
 II
 i 34
 II
 II
 k 35
 F
 Matth. 5. a
 a 36
 I
 I Cor. 11. f
 I
 I
 b 37
 I
 c 38
 II
 Matth. 5. c
 I

gloriosus interpretatur. Iscariotis autem, memoria mortis. Confessores sunt multi in ecclesia superbi & gloriosi, quorum primus Simon Magus & Arius, & ceteri heretici: quorum memoria mortalis ideo in ecclesia celebratur, ut deiventur. Hæ sunt duodecim differentiarum Apostolorum & Prædicatorum: qui terni, quaterni circa tabernaculum Domini excubant, & sancta Domini verba humeris operum proprijs portant, ut tabernaculum vnum mansionibus multis ad terram repromissionis portet: quos vnus exemplum ad timorem humiliat, ut angelos luciferi illius casus conseruat: ut non gloriatur sapiens in sapientia sua, sed qui gloriatur, in Domino gloriatur.

a ¶ Et veniunt ad domum, & conuenit iterum turba, ita ut non possent neq; panem manducare, & cum. &c.] Hic proprie Marcus conuenire Iesum cum discipulis suis ad domum narrat: Et iterum turbas, ut non possent panem manducare, conuenisse commemorat: Et discipulos putasse quod in furorē verteretur: quia scribæ, qui ab Hierosolymis venerant, dicebant: Beelzebub habet. Sicut exaltantur cali à terra, sic exaltato sunt vis Domini à vis nostris. Ad hoc namque venit quod audiuit & patitur, qui nobis dicit: Beati eritis cum maledixerint vobis homines, & reliqua vsq; merces vestra in celis. Domus ad quam veniunt primitia est ecclesia. Turbæ quæ impediunt panem manducare, peccata & vitia sunt, quia qui manducat indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini. Vnde Dominus in furorē veritur, cum dicit: Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & reliqua, vsque, non habebitis vitam in vobis.

b ¶ Et qui blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti, &c.] Quia non meretur poenitentiam agere ut recipiatur, qui Christum intelligens, principem demoniorum esse dicebat: quia nunquam soluitur à carcere, qui quadrantem verbi nouissimum non soluerit ante finem vitæ. Quatuor namque partibus denarius vitæ fundatur æternæ, ut quod corde credis, ore confitearis, & quod cõfiteris, opere impleas, & quod impleueris, docere nõ cesses. Qui enim fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in regno calorū.

c ¶ Et veniunt mater eius & fratres, & foris stantes miserunt ad eum

¶ Et imposuit Simoni nomen Petrus, & Iacobum Zebedæi, & Ioannē fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges: quod est filij tonitrui: & Andream, & Philippum, & Bartholomæum, & Mattheum, & Thomam, & Iacobum Alphaei, & Thaddæum, & Simonem Cananæum, & Iudam Iscariotem, qui & tradidit illum. Et a veniunt ad domum, & conuenit iterum turba, ita ut non possent neq; panem manducare, & cum audissent sui, exierunt tenere eum. Dicebant enim, quoniam in furorē versus est. Et scribæ qui ab Hierosolymis descenderat, dicebat, quoniam Beelzebub habet, & quia in principe demoniorum eiecit demonia. Et conuocatis eis, in parabolis dicebat illis. Quomodo potest Satanas Satanas eijcere? Et si regnum in se diuidatur, nõ potest regnum illud stare. Et si domus super semetipsam disperuiatur, non potest domus illa stare: & si Satanas confurrexerit in semetipsum, disperitū est, & nõ poterit stare, sed sine habet. Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi prius fortē alliget, & tunc domum eius diripiet. Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filijs hominū peccata & blasphemie, quibus blasphemauerunt. Qui autem blasphemauerit in Spiritum sanctum, non habet remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti: quoniam dicebant, spiritum immundum habet. Et conuenit mater eius & fratres, & foris stantes miserunt ad eum vocantes eum, & sedebat circa eum turba, & dicunt ei: Ecce mater tua & fratres tui foris quarunt te. Et respondens eis ait. Quæ est mater mea, & fratres mei? Et circumspiciens eos qui in circuitu eius sedebat, ait: Ecce mater mea, & fratres mei. Qui enim fecerit voluntatem Dei, hic frater meus, & soror mea, & mater mea est.

CAPVT IV.

ET iterum cepit docere ad mare, & congregata est ad eum turba multa, ita ut in nauim ascendens, sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat: & docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua: Audite. Ecce exiit seminans ad seminandum. Et dū seminatur, aliud cecidit secus viam, & venerunt volucres celi & comederunt illud. Aliud verò cecidit super petrosam vbi nõ habuit terram multam, & statim exortum est, quoniam non habebat altitudinem terræ: & quando exortus est sol, exarsit, & eo quod nõ habebat radicem, exaruit.

Et aliud cecidit in spinas, & ascenderunt spinæ, & suffocauerunt illud, & fructum non dedit. Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem & crescentem, & afferbat vnum tricenisimum, & vnum sexagesimum, & vnum centesimum. Et dicebat: Qui habet aures audiendi, audiatur. Et cum esset singularis, interrogauerunt eum hi qui cum eo erant duodecim parabolam. Et dicebat eis: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei. Illis autem qui foris sunt in parabolis omnia fiunt, ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant & non intelligant, ne quando conuertantur & dimittantur eis peccata. Et ait illis. Nescitis parabolam hanc, & quomodo omnes parabolæ cognoscetis? Qui seminat, verbum seminat. Hi autem sunt qui circa viam vbi seminatur verbum: & cum audierint, confestim venit Satanas & auferit verbum quod seminatū est in cordibus eorum. Et hi sunt similiter qui super petrosam seminatur, qui cum audierint verbum, statim cum gaudio accipiunt illud: & non habent radicem in se, sed temporales sunt, deinde orta tribulatione & persecutione propter verbum, confestim scandalizantur. Et alij sunt qui in spinis seminatur. Hi sunt qui verbum audiunt, & ærumnæ sæculi & deceptio diuitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeunt suffocant verbum, & sine fructu efficiuntur.

vocantes eum, &c.] Ut sciamus nos esse fratres eius & matrem, si voluntatem patris eius impleuerimus, ut coheredes simus eius qui non in sexibus, sed in factis discernit.

CAPVT IIII.

ET iterum cepit docere ad mare, & congregata est ad eum turba multa, ita ut in nauim ascendens, sederet in mari, & omnis turba circa mare super terram erat, & docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua, &c.] Ut locus docendi indicet, auditores amatos fuisse, ac inflexibiles. Et ideo in parabolis loquitur eis, ut requirerent quod non intelligerent, & per apostolos quos contemptos habebant, disicerent mysterium regni quod ipsi non habebant. Mare, mūdum istum debere suscipi, frequentilectione iam notum est, quod & gustu amarum est, & vitiorum fluctibus inquietum est. Sed ab ipso Domino eripi potuissent, qui amara mutat in dulcedinem, tristitia vertit in gaudium, & argitudines detestabiles in salutem. Parabola est natura discrepantium rerum, sub aliqua similitudine facta comparatio, more prouidentie suæ: ut qui caelestia capere non poterant, per similitudines terrenas, audita percipere potuissent. Græco vocabulo dicitur similitudo, quando illud quod intelligi volumus, per comparationes aliquas indicamus: Sic enim ferreum quæpiam dicimus, quando durum ac fortem desideramus intelligi, cum velocem ventis aut auius comparamus: Quod in trigesimo, & sexagesimo, & centesimo fructu continetur, hoc est lege, & prophetia, & euangelio, quod in ore trium testium mysterium regni in monte ostensum, id est Moyse, & Elia, & Iesu consistat.

a ¶ Et

G
H
I
Matt. 17. a

CANON
C

d 39
II

c 40
II

1. Ioan. 4. c
E sai. 30. b
Rom. 14. a

f 41
II

g 42
II

h 43
X

i 44
II

k 45
VI

l 46
X

m 47
II

D

Psal. 120. a

Psal. 88. b

Prou. 16. b

2 Tim. 2. a

Psal. 90. b

A

a ¶ Et dicebat illis: Nunquid venit lucerna, &c.] Lucerna, verbum est de tribus feminibus. Modius autem tegens, auditus est inobedientium. Candelabrum Apostoli sunt, quos illuminauit verbum Domini absconditum & occultum. Parabola vtriusque seminis est. In palam vero venit, dum à Domino tractatur. Et dicebat: In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis. Etenim secundum mensuram fidei, vnicuique diuiditur intelligentia mysteriorum, & adjicietur, dum scientiæ etiam adjicietur virtutes. Qui enim habet, dabitur ei, id est, qui habet fidem, habebit virtutem: Et qui habet opus verbi, habebit intelligentiam mysterij. Et qui non habet e contra fidem, deficit virtute. Et qui non habet opus verbi, eius intelligentia caret. Et qui non intelligit, iam auditum perdidit, ac si non audisset.

b ¶ Et dicebat: Sic est regnum Dei, quemadmodum si homo iactet semen in terram, &c.] Et hanc parabolam prædictis consequentem propriè sumpsit Marcus. Scripturas nouimus diuinas, per similitudines terrenas, plerumque cælestia sacramenta monstrare, sicut totum corpus constat Euangeliorum. Regnum Dei, ecclesia est, quæ regitur à Deo, & ipsa regit homines, & contraria virtutibus vitia calcet, vt est centurio habens sub se milites. Homo iactans semen, filius hominis est: semen, verbum vite: terra, corda humana. Dormitatio hominis mors est Saluatoris. Exurgit semen nocte & die. Post somnum Christi, numerus credentium per aduersa & prospera magis magisque germinabat in fide, & creuit in opere, dum nescit ille. Tropica est ista locutio, & in scripturis diuinis creberrima consuetudine seminatur, id est, nescire nos fecit, quis fructum in fine afferat, dum dicit, qui perseuerauerit vsque in finem, ipse saluabitur. Vltro enim terra fructificat, dum voluntatem nostram Deus expectat, dicens: Si vis peruenire ad vitam, serua mandata. Primum, herbam, id est, timorem. Initium enim sapientiæ timor Domini. Deinde spicam, id est, penitentiam lacrymosam. Deinde plenum fructum in spica, id est, charitatem. Plenitudo enim legis, charitas est.

c ¶ Et cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, &c.] Falx, est mors vel iudicium, quod secatur omnia: quoniam adest

citur. Et hi sunt qui super terram bonam seminati sunt, qui audiunt verbum & fructificant, vnum tricesimum, vnum sexagesimum, & vnum centesimum. d Et a dicebat illis, Nunquid venit lucerna vt sub modio ponatur, aut sub lecto: Nōne vt super candelabrum ponatur? Non est enim aliquid absconditū quod nō manifestetur, nec factum est occultū q, non veniat in palam. Si quis habet aures audiēdi audiat. f Et dicebat illis: Videte quid audiatis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis. g Qui n habet dabitur illi, & qui nō habet, etiā quod habet, auferetur ab eo. h Et b dicebat: Sic est regnum Dei, quæadmodum si homo iaciat sementē in terrā, & dormiat & exurgat nocte & die, & semen germinet & increfcatur dum nescit ille. Vltro n. terra fructificat. primum herbā, deinde spicā, deinde plenum frumentū in spica. Et c cum ex se produxerit fructus, statim mittit falcē, quoniam adest messis. i Et dicebat: Cui assimilabim⁹ regnū Dei, aut cui parabolæ cōparabimus illud? Sicut granū sinapis, quod cum seminatū fuerit in terra, min⁹ est omnibus feminibus quæ sunt in terra, & cum seminatum fuerit, ascendit & fit maius omnibus holeribus, & facit ramos magnos, ita vt possint sub vmbra eius aues cæli habitare. k Et talib. multis parabolis loquebatur eis verbū, prout poterāt audire, sine parabola autem nō loquebatur eis. l Scorsum d autē discipulis suis diserebat omnia. m Et ait illis in die illa cū sero esset factum. Transseamus cōtra. Et dimittentes turbā, assunt eū ita vt erat in nauī, & alię naues erant cum illo. Et facta est procella magna venti, & fluctus mitrebant in nauim, ita vt impleretur nauis. Et o erat ipse in puppi super ceruicem dormiens, & excitāt eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet quia perimus? Et exurgens cōminatus est vento, & dixit mari: Tace, obmutesce. Et cessauit vētus, & facta est tranquillitas magna. Et ait illis: Quid timidi estis? Necdū habetis fidem. Et timuerunt timore magno, & dicebant ad alterutrum: Quis putas est iste, quia ventus & mare obediunt ei?

CAPVT V.

ET f venerunt trans fretum maris in regione Gerafenorum. Et exeunti ei de nauī, statim occurrit de monumētis homo in spiritu immūdo, qui domicilium habebat in monumentis. Et neq; catenis iam quisquā poterat eū ligare: quoniā saepe cōpedibus & catenis vinctus, dirupisset catenas, & compedes cōminuisset, & nemo poterat eū domare. Et semper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans & cōcidens se lapidibus. Videns autem Iesum à longe, cucurrit & adorauit eū, & clamans voce magna dixit. Quid mihi & tibi Iesu fili Dei altissimi? Aduro te per Deū, ne me torqueas. Dicebat enim illi: Exi spiritus immunde ab homine. Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio m mihi nomē est: quia multi sumus. Et deprecabatur eum multū ne se expelleret extra regionem. Erat autem ibi circa montem grex porcorum magnus pascens. Et deprecabantur eum spiritus, dicentes: Mitte nos in porcos, vt in eos introeamus. Et cōcessit eis statim Iesus. Et exeuntes spiritus immundi, introierunt in porcos, & magno impetu grex præcipitatus est in mare ad

messis, id est, consummatio sæculi: in qua iusti gaudent, qui in lacrymis seminauerunt. Quod semen iterum similat grano sinapis, quod minimum in timore est, magnum autem in charitate, quæ est maior omnibus holeribus: quia Deus charitas est. Et, omnis caro fenum. Et, qui infirmus est, holeram manducat: & fert ramos misericordiæ & compassionis. Cuius sub vmbra pauperes Christi, qui sunt cæli animalia, delectantur habitare.

d ¶ Scorsum autem discipulis suis, &c.] Illi enim digni erant audire mysteria in penetrali intimo sapientiæ, qui remotis cogitationum malarum tumultibus in sollicitudine virtutum permanebant. Sapientia enim est in tempore otij. Dehinc ad mare veniunt, & fluctibus turbantur.

e ¶ Et erat ipse in puppi super ceruicem dormiens, & excitāt eum, & dicunt illi, &c.] Pupis, mortuis pellibus viuus continet & fluctus arceat, & ligno solidatur, id est, cruce, & morte Domini ecclesia saluatur. Ceruical, corpus Domini est, cui diuinitas sicut caput inclinata est. Puppis, initium ecclesiæ est, in qua dominus dormit morte corporali: Quia nunquam dormiet, qui custodit Israel. Comminatur vento & mari, vt taceat, de quo dicitur: Tu dominaris potestati maris, & reliqua. Ventus & mare, demones & persecutores sunt: quibus dicit, tace, quando compescit edicta regum iniquorum vt voluerit: quia non est hominis, vt dirigat gressus suos. Tranquillitas magna, pax ecclesiæ est post prefluram, siue theoria, post actualement vitam.

CAPVT V.

ET venerunt trans fretum maris in regionem, &c. Et exeunti ei de nauī, &c.] Sexta virtute sanatur, qui in monumentis domicilium habebat, nec catenis ligatus, nec compedibus. Nemo enim domare eum poterat. In montibus & in monumentis erat, clamans & concidens se lapidibus. Hic est desperatissimus gentium populus, quem enumerat Apostolus: Superbus, elatus, immundus, sanguinarius, idololatra, ignominiosus, nec in lege naturæ, nec Dei, nec humano timore alligatus.

g ¶ Cui legio nomen est, quia multi sumus. Et deprecabatur eum multum ne se expelleret extra regionem, &c.] Id est, decem millia, quæ cadunt ad dexteram

patris

Mat. 19. c

Eccl. 1. b

Rom. 13. c

CANON

E

Prou. 19. d.

a 48

VIII

2. Reg. 6. b.

b 49

II

Rom 11. c.

F

Genes 2. a.

Esaï 54. a.

Exod. 28.

a 50

I

b 51

I

es 2

II

d 53

II

e 54

II

f 55

II

Gal 3. a.

g 56

VIII

h 57

I

patris quæ est Christus. Cui daemone grex porcorum creditur: cui nihil est vile, nisi vt simul in abyſſo, id est, in inferno, sine respectu misericordia suffocetur, per impetum immatura mortis, à quibus fugiunt multi qui pascebant eos. Flagellato etenim stulto, sapiens prudentior fit. Et rogant Iesum, vt exeat à finibus eorum, vt ait Petrus: *Exi à me domine, quoniam immundus sum: Ne tangaſſet arcam Dei vt Oza.* Homo sanatus mittitur in domum suam, & prædicat in decapoli: dum à Romano nunc regno, Iudæi conuertuntur, qui in littera tantum pendunt decalogi. Posthæc venit Iaius archisynagogus: quia cum intrauerit plenitudo gentium, tunc omnis Israel saluus fiet. Iaius, siue illuminans siue illuminatus interpretatur, id est, Iudæicus populus umbra litteræ deposita, spiritu illustratus & illuminatus, prociſus ad pedes verbi, id est, ad incarnationem Iesu se humilians, rogat pro filia. Qui sibi viuunt, alios viuere facit. Abraham & Moyses & Samuel rogant pro plebe mortua, & sequitur Iesus preces eorum. Septima virtute suscitatur mortua: Sed intra viam tangit fimbriam retrò mulier sanguinaria: quæ profligatam cum salute perdidit in medicos nihil proficientes substantiam. Septimo die requieuit Deus ab omnibus operibus suis. Quando suscitatur mortua intus, & seminiua fotis cum turbis, fluxus sanguinis sterilitatem facit. Vnde dicitur ad ecclesiam gentium: *Lactare sterilis, quæ non parit.*

a ¶ *Venit in turba retro, & tetigit vestimentum eius, &c.* Id est post resurrectionem. Fimbriam tangit, ac si cymbala & mala punica, quæ pendent de extremis oris tunicæ summi sacerdotis. Cymbalum, confessionem: malum Punicum, martyrij voluntatem, & virtutum candorem, siue vnitatem significat. Ad puellam dicitur: *Talita cumi,* id est puella surge. Archisynagogo dicitur: *Filia tua mortua est.* Iesus autem dixit: *Nô est mortua, sed dormit.* Vtrumque est, mortua est vobis, mihi dormit. Annorum duodecim erat puella, & annis duodecim erat mulier perpessa. Peccata non credentium, apparent in initio fidei credentium. Vnde dicitur: *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.*

duo millia, & suffocati sunt in mari. Qui aut pascebant eos, fugerunt, & nunciaverunt in ciuitate, & veniunt ad Iesum, & videt illu qui à demonio vexabatur sedente vestitu & sanæ mentis, & timuerunt. Et narrauerunt illis qui viderant, qualiter factu esset ei qui daemone habuerat, & de porcis. Et rogare cœperunt eum, vt discederet de finibus eorū. Cumq; ascenderet nauim, cœpit illu deprecari qui à daemone vexat⁹ fuerat, vt esset cū illo. Iesus aut non admittit eum, sed ait illi: *Vade in domum tuam ad tuos, & annuncia illis quata tibi Dominus fecerit, & miserus sit tui.* Et abiit, & cœpit prædicare in decapoli, quanta sibi fecisset Iesus, & oēs mirabantur. Et cū transiisset Iesus in nauim rursus trans fretum, conuenit turba multa ad eum, & erat circa mare. Et venit quidam de archisynagogis nomine Iairus, & videt eum, prociſit ad pedes eius, & deprecabatur eum multu, dicens. *Quonia filia mea in extremis est, veni, impone man⁹ super eam, vt salua sit, & viuat.* Et abiit cū illo, & sequebatur eum turba multa, & cōprimebant eum. Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpessa à cōplurib⁹ medicis, & erogauerat omnia sua, nec quicquā profecerat, sed magis deterius habebat, cum audisset de Iesu, venit in turba retro, & tetigit vestimētū eius. Dicebat enim, quia si vel vestimentum eius tetigero, salua ero. Et confestim siccat⁹ est fons sanguinis eius, & sensit corpore, quia sanata esset à plaga. Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem quæ exierat de illo, cōuersus ad turbam aiebat: *Quis tetigit vestimenta mea? Et dicebant ei discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis, quis me tetigit? Et circumspiciebat videre eam quæ hoc fecerat. Mulier verò timens & tremens, sciens quod factum esset in se, venit & prociſit ante eum, & dixit ei omnem veritatē. Ille autem dixit ei: *Filia, fides tua te saluam fecit, vade in pace, & esto sana à plaga tua.* Adhuc eo loquente, veniunt ad archisynagogum, dicentes: *quia filia tua mortua est, quid ultra vexas magistrum?* Iesus autē audito verbo quod dicebatur, ait archisynagogo: *Noli timere, tantummodo crede.* Et non admittit quemquam se sequi, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem Iacobi. Et veniunt in domum archisynagogi, & vidit tumultum & flentes & eiulantes multu, & ingressus ait illis. *Quid turbamini & ploratis? puella nô est mortua, sed dormit.* Et irridebant eum. Ipse verò eiecit omnibus, assument patrem & matrem puellæ, & qui secum erant, & ingrediuntur vbi puella erat iacens, & tenens manum puellæ, ait illi: *Talita cumi,* quod est interpretatum: *Puella tibi dico, surge.* Et confestim surrexit puella, & ambulabat. Erat autem annorū duodecim, & obstupuerunt stupore magno. Et præcepit illis vehementer, vt nemo id sciret, & dixit dari illi manducare.*

CAPVT VI.

ET aegressus inde abiit in patriam suam, & sequebantur eum discipuli sui. Et factu sabbatho cœpit in synagoga docere, & multi audientes admirabantur in doctrina eius, dicentes: *Vnde huic hæc omnia? Et quæ est sapientia quæ data est illi, & virtutes tales quæ per manus eius efficiuntur? Nône hic est faber filius Maria, frater Iacobi, & Ioseph, & Iudæ, & Simonis? Nône & sorores eius hic nobiscum sunt?* Et scandalizabantur in illo. Et dicebat illis Iesus: *Quia non est propheta sine honore nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua.* Et non poterat ibi virtutem vllam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curauit. Et mirabatur propter incredulitatē eorum, & circuibat castella in circuitu docens. Et conuocauit duodecim, & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum. Et præcepit illis ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum, non peram, non panem, neque in zona æs, sed calciatos sandalijs, & ne induerentur duabus tunicis. Et dicebat eis: *Et quocunq; introieritis in domum, illic manere donec exeatis inde.* Et quicunq; nô receperint vos, neq; audierint vos, exeutes inde, excutite puluerem de pedibus vestris in testimoniu illis. Et exeuntes prædicabant vt pœnitentiã agerent, & daemonia multa eiciebāt, & vnguebāt oleo multos ægros, & sanabatur. Et audiuit rex Herodes (manifestu enim

factum

G

1. Reg. 25. a

H

A mortuus, & propterea virtutes operantur, &c.] Lucernam sub modio abscondi fas non est.

a ¶ Quo audito, Herodes ait: Quem ego decollavi Ioannem hic à mortuis resurrexit. Ipse enim Herodes misit ac tenuit Ioannem, & vinxit, &c.] Per ironiam expresse pronunciat Herodes pelliceus. Caput legis quod est Christus de corpore absconditur proprio, id est Iudaico populo, & datur gentili puellæ, id est, Romanæ ecclesiæ, & puella dat matri suæ adulteræ, id est, synagoga credituræ in fine. Corpus Ioannis sepelitur, caput in disco collocatur, littera humo tegitur: spiritus in altari honoratur ac sumitur.

b ¶ Et conuenientes Apostoli ad Iesum, renunciauerunt ei omnia quæ egerant & docuerant. Ad locum vnde exeunt flumina reuertuntur. Deo semper gratias referunt missi quod acceperant.

c ¶ Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum. Et hoc proprie Marcus. Seorsum ducit quos e legit, vt inter malos viuentes, mala non intendant, vt Lot in Sodomis, & Job in terra Hus, & Abdias in domo Achab.

d ¶ Et ait illis: requiescite pusillum. Erant enim qui veniebant & redibant, multi. Et nec spatium manducandi habebant. Et ascendentes in nauim, abierunt in desertum locum seorsum. Et viderunt eos, &c.] Vt aues in ramis sinapis. Pusilla hic sanctis requies, longus labor. Sed postea dicitur illis, vt requiescant à laboribus suis. Erant enim qui veniebant & redibant multi, nec manducandi spatium habebant in arca Noë, & animalia quæ intus erant foris nitebantur, & quæ foris erant, intro erumpabant. Sic nimirum agitur in ecclesiam: Iudas recessit: latro accessit. Quam diu receditur à fide, nec ecclesiæ requies est sine merore. Rachel plorans filios suos, noluit consolari. Non est hic conuiuium, in quo bibitur vinum nouum. Quando cantabitur canticum nouum, in celo nouo, & in terra noua, ab hominibus nouis? Cum mortale hoc induerit immortalitatem, cum quinque panibus & duobus piscibus, quinque millia hominum vespera vitæ pascentur, & duodecim cophini octaua virtute pleni fragmentis colliguntur, cum sedent super thronos duodecim, iudicantes duodecim tribus Israel. Qui sunt fragmenta? Abraham, Isaac, & Iacob, quando reliquæ salutis sient ex Israel, quando faciem ad faciem videbimus, quod in lege Moyli, & Prophetis, & psal-

factum est nomen eius) & dicebat: Quia Ioannes Baptista resurrexit à mortuis, & propterea virtutes operantur in illo. Alij aut dicebant, quia Elias est: alij verò dicebant: quia Propheta est, quasi vnus ex Prophetis. ¶ Quo audito, Herodes ait: Quæ ego decollavi Ioannē, hic à mortuis resurrexit. Ipse enim Herodes misit ac tenuit Ioannē, & vinxit in carcerem propter Herodiadē vxorē Philippi fratris sui; quia duxerat eam. Dicebat enim Ioannes Herodi: Non licet tibi habere vxorē fratris tui. Herodias aut insidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum iustum & sanctum, & custodiebat eum, & audito eo multa faciebat, & libenter eum audiebat. ¶ Et cum dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnā fecit principibus, & tribunis, & primis Galilææ. Cumque introisset filia ipsius Herodiadis, & saltasset, & placuisset Herodi, simulq; recumbentibus, rex ait puellæ: Pete à me quod vis, & dabo tibi. Et iurauit illi: quia quidquid petieris, dabo tibi: licet dimidium regni mei. Quæ cum exisset dixit matri suæ: Quid petam? At illa dixit: Caput Ioannis Baptista. Cumq; introisset statim cum festinatione ad regem, petiuit, dicens: Volo, vt protinus des mihi in disco caput Ioannis Baptista. Et contristatus est rex, propter iusiurandum, & propter simul recumbentes noluit eam contristare, sed misso spicatore, præcepit afferri caput eius in disco, & decollauit eum in carcere. Et attulit caput eius in disco, & dedit illud puellæ, & puella dedit matri suæ. Quo audito, discipuli eius venerunt, & tulerunt corpus eius, & posuerunt illud in monumēto. ¶ Et conuenientes b Apostoli ad Iesum, renunciauerunt ei omnia quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim d qui veniebant & redibant multi. Et nec spatium manducandi habebant. ¶ Et ascendentes in nauim, abierunt in desertum locum seorsum. Et viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedestres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & prauenerunt eos. Et extens vidit turbā multam Iesus, & misertus est super eos, quia erant sicut oues non habentes pastorem. Et cum iam hora multa fieret, accesserunt discipuli eius, dicentes: Desertus est locus hic, & iam hora præterijt: dimitte illos, vt euntes in proximas villas & vicos emant tibi cibos quos manducent. Et respondens ait illis: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denarijs panes, & dabimus illis manducare. Et dixit eis: Quot panes habetis? Itē & videte. Et cum cognouissent, dicunt: Quinque, & duos pisces. Et præcepit illis, vt accumbere facerent omnes secundū contubernia super viride scœnū. Et discubuerunt in partes per centenos & quinquagenos. Et acceptis quinque panibus & duobus piscibus, intuens in cælum benedixit, & fregit panes, & dedit discipulis suis, vt ponerent ante eos. Et duos pisces diuisit omnibus, & māducauerunt omnes, & saturati sunt. Et sustulerūt reliquias fragmentorum duodecim cophinos plenos, & de piscibus. Erant autem qui manducauerunt, quinque millia virorum. ¶ Et statim coegit discipulos suos ascendere nauim, vt præcederent eum transfretum ad Bethsaidam, dum ipse dimitteret populum. ¶ Et cum dimisisset eos, abiit in motem orare. ¶ Et cum sero esset, erat nauis in medio mari, & ipse solus in terra, & videns eos laborantes in remigando, erat enim ventus contrarius eis. Et circa quartam vigiliam noctis venit ad eos, ambulans super mare, & volebat præterire eos. At illi vt viderunt eum ambulantem super mare, putauerunt phantasma esse, & exclamauerunt: Omnes enim viderunt eum, & conturbati sunt. Et statim locutus est cum eis, & dixit eis: Confidite: ego sum, nolite timere. ¶ Et ascendit ad illos in nauim, & cessauit ventus. Et plus magis intra se stupebāt, Non enim intellexerunt de panibus, erat enim cor eorum obtæcatum. Et cū transfretassent, venerunt in terram Genesareth, & applicuerunt. ¶ Cumque egressi essent de naui, continuo cognouerunt eum: & percurrentes vniuersam regionem illam, cœperunt in grabbatis eos qui se malè habebant circumferre, vbi audiebant eū esse, & quocumq; introibat in vicos, vel in villas, aut ciuitates, in plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent. Et quotquot tangebant eum, salui fiebant.

mis scriptum legimus de Christo. Vnde post quartam vigiliam noctis, compefcit Iesus tumore maris, ambulans super illud, & dicit: Confidite, ego sum, quia videbimus eum sicut est. Tunc cessauit ventus, & procella Iesu sedente, id est, regnante in nauis, quæ est, vniuersalis ecclesia. Sequitur.

e ¶ Et quotquot tangebant eum, salui fiebant. ¶ Quando fugiet dolor & gemitus.

CAPVT VII.

ET conueniunt ad eum pharisæi, & quidam de scribis venientes ab Hierosolymis, &c.] Phariseorum

ET conueniunt ad eum pharisæi, & quidam de scribis venientes ab Hierosolymis. Et cum vidissent quosdam ex discipulis eius communibus manibus,

Ecdes. b.
Genes. 18.
Iob. 1.
3. Reg. 18.
B

HIERON
78

CANON E

rum superfluum latratum, furca rationis obtundit, id est, Moyſi & Eſaiæ increpatione, vt nos aduerſantes hærefes verbis ſcripturæ vincamus. Videntes diſcipulos non lotis manibus manducare: quod futuram gentium communio- nem ſignificat. Mundicia & baptiſmum phariſaicum ſterile eſt. Communicatio non lota Apoſtolica, extendit palmitis ſuos vſque ad mare, quod culpa maius eſt. Traditio autem phariſaica in menſis & putris vaſis non eſt tractanda, ſed abſcindenda & radenda. Sapè enim traditionibus hominum, mandata Dei cedunt. Poſt hoc ſignum, mulier Syrophœniſſa, cuius filia ſpiritum immundum habebat, intrans procidit ad pedes eius. Erat enim gentilis mulier: rogat pro filia, quæ eſt mater noſtra Romana eccleſia, & nata dæmoniaca, barbarica, eſt occidentalis natio, cuius fides fecit de cane ouem: micæ ſpiritualis intellectus, non panem fractum litteræ ſumere cupit. Fidelis, prudens, & humilis meretur quod poſcit.

b 17 VI

a ¶ Et iterum exiens de ſinibus Tyri, &c.] Et hic propriè narrat Marcus decimam virtutem. Tyrus interpretatur anguſtia, ſignificans Iudæam, cui Dominus dicit: Coanguſtatum eſt ſtratium: breue eſt pallium, vtrumque operire non poteſt, vt transferat ſe ad gentes alias. Sidon verò venatio interpretatur, quæ fera indomitaque noſtra natio eſt, & venit ad mare Galilææ, quod fluëtuoſa volubilitas eſt: inter medios fines decapoleos, quod interpretatur decalogi mandata. Saluator ad ſaluandas gentes ab Apoſtolis ducitur: qui interroganti ſe adoleſcenti quid faceret, reſpondit: Neſti mandata?

c 72 VI F

b ¶ Et addu. &c.] Genus humanum per multa membra, ac ſi vnus homo varia peſte abſumptus enumeratur: in propoſta cęatur, dū videt. Surdus fit, cum audit: dum odoratur, emungitur. Obmuteſcit, dum loquitur. Mæcus fit, dum manum extendit. Incuruatur, dum erigitur. Hydropticus fit, dum concupiſcit. Claudus fit, dum progreditur. Lepra ſuſfunditur, dum nudatur. Dæmone impletur, dum diuinitatem appetit. Morte moritur, dū audacter excuſat quod inobedienter commiſit.

d 73 VI

e 74 X

f 75 VIII

g 76 VI

c ¶ Et deprecabantur eum, &c.] Incarnatum fore Dominum, multi iuſti & patriarchæ cupiebant & optabant.

manibus, id eſt, nõ lotis manducare panes, vituperauerint. Phariſai autē & oēs Iudæi niſi crebrò lauerint manus, nõ manducant: tenentes traditionē ſeniorū. Et à foro venientes niſi baptizentur nõ comedūt. Et alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſeruare: baptiſmata calicū & vrcorū, & aramentorū, & lectorum. b Et interrogabant eum phariſei & ſcribæ: Quare diſcipuli tui non ambulant iuxta traditionē ſeniorum: ſed cõmunibus manibus manducant panē? At ille reſpondens, dixit eis: Benè prophetauit Eſaias de vobis hypocritis, ſicut ſcriptū eſt: Populus hic labijs me honorat, cor autē eorum longè eſt à me. In vanum autē me colunt, docentes doctrinas & præcepta hominū. Relinquentes enim mādātū Dei, tenetis traditionē hominum: baptiſmata vrcorū & calicū, & alia ſimilia his facitis multa. Et dicebat illis: Benè irritum facitis præceptū Dei, vt traditionem veſtrā ſeruetis. Moyſes enim dixit: Honora patrem tuum & matrem tuā: & qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur. Vos autē dicitis: Si dixerit homo patri vel matri corban, q̄ eſt donum, quodcunq; ex me tibi proderit, & vltra nõ dimittitis eū quicquā facere patri ſuo aut matri, reſcindētes verbum dei per traditionem veſtrā, quā tradidiſtis. Et ſimilia huiusmodi multa facitis. Et aduocans iterum turbā, dicebat illis: Audite me oēs & intelligite: Nihil eſt extra hominē introiens in eum, quod poſſit coinquinare: ſed quæ de homine procedunt, illa ſunt quæ coinquināt hominē. Si quis habet aures audiendi, audiat. c Et cum introiſſet in domum à turba, interrogabant eum diſcipuli eius parabolā. Et ait illis: Sic & vos imprudentes eſtis. Nõ intelligitis, quia omne extrinſecus introiens in hominē, nõ poteſt eum coinquinare: quia non intrat in cor eius, ſed in ventrem & in ſecefſum exit, purgans omnes eſcas. Dicebat autē: quoniā quæ de homine exeunt, illa coinquinant hominē. Ab intus enim de corde hominum male cogitationes procedūt: adulteria, fornicatiōes, homicidia, furta, auaritiæ, nequitia, dolus, impudicitia, ocul⁹ malus, blaſphemia, ſuperbia, ſtulticia. Omnia hæc mala ab intus procedunt, & coinquinant hominē. Et inde ſurgens, abiit in fines Tyri & Sidonis, & ingreſſus domum, neminē voluit ſcire, & non potuit latere. Mulier enim ſtatim vt audiuit de eo, cuius filia habebat ſpiritū immundum, intrauit & procidit ad pedes eius. Erat enim mulier gentilis Syrophœniſſa genere. d Et rogabat eum, vt dæmonium eiſceret de filia eius. Qui dixit illi: Sine prius ſaturari filios. Nõ eſt enim bonum ſumere panem filiorū, & mittere canibus. At illa reſpōdit, & dicit illi: Vtiq; Domine: nam & catelli comedūt ſub mēſa de micis puerorū. Et ait illi: Propter hunc ſermonē vade, exijt dæmonium à filia tua. Et cum abiſſet domum ſuam, inuenit puellā iacētē ſupra lectum, & dæmonium exiſſe. e Et iterum exiens de ſinibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines decapoleos: & adducunt b ei ſurdum & mutum, & deprecabātur eum, vt imponat illi manū, & apprehendens d eum de turba ſeorſum, miſit digitos ſuos in auriculas eius, & expuens c tetigit linguā ei⁹, & ſuſpiciens f in cælum, ingemuit: & ait illi: Ephe- ta, q̄ quod eſt adaperire. Et ſtatim apertæ h ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculū linguæ eius, & loquebatur rectè, & præcepit i illis, ne cui dicerent. f Quāto autē k eis præcipiebat, tātō magis plus prædicabant, & eo amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit, & ſurdos fecit audire, & mutos loqui.

CAPVT VIII.

IN diebus illis, iterum cum turba multa eſſet: nec haberent quod manducarent, conuocatis diſcipulis, ait illis: Miſereor ſuper turbam: quia ecce iam triduo ſuſtinent me, nec habent quod manducant, & ſi dimiſero eos ieiunios

d ¶ Apprehendens eum.] Seorſum ſemper à turpulentis cogitationibus, & actibus inordinatis, ſermonibusque incompoſitis ducitur, qui ſanari meretur. Digni qui in aures eius mittuntur, verba ſpiritus ſunt, de quo dicitur: *Digitus Dei hic eſt. Et: Opera digitorū tuorum ſunt cali.*

e ¶ Et expuens, &c.] Spuma de carne Domini, eſt diuina ſapiētia, quæ ſoluit vinculum labiorum humani generis, vt dicat: *Credo in Deum patrem omnipotentem, &c.*

f ¶ Et ſuſpiciens in cælum ingemuit.] Id eſt, nos gemere docuit, & in cælum theſaurū cordis noſtri erigere: quod per gemitum compunctiōnis intime, friuola læticia carnis purgatur, vt dicitur: *Rugiebam à gemitu cordis mei.*

g ¶ Et ait illi: Ephe-ta, quod, &c.] Corde enim creditur ad iuſtitiā: ore autem confeſſio fit ad ſalutem.

h ¶ Et ſtatim aperta ſunt au. &c.] Apertæ ſunt aures eius ad hymnos, & cantica, & pſalmos: ſoluitur lingua, vt eructet verbum bonum, quod non poſſunt minæ nec verbera cohibere, vt ait Apoſtolus Paulus: Ego vinc-tus: ſed non eſt alligatum in me verbum Dei.

i ¶ Et præcepit illis, ne cui dicerent.] Non in virtutibus gloriandum eſſe docuit: ſed in cruce & in humiliatiōe.

k ¶ Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis prædicabant.] Ciuitas in monte poſita vniſque circumſpecta abſcondi non poteſt: humilitas ſemper præcedit gloriam.

CAPVT VIII.

IN diebus illis: iterum cum turba multa eſſet, nec haberēt quod manducarēt, conuocatis diſcipulis, ait illis:

Miſe-

Exod. 8. c. Pſalm. 8. d.

Pſal. 37. b.

H

in do-

A Misereor super turbam: quia ecce iam in domum suam, deficient in via. Quidam enim ex eis de longe venerunt. Et responderunt ei discipuli sui: Unde istos quis poterit hic satiari panibus? in solitudine: Et interrogavit eos: Quot panes habetis? Qui dixerunt: Septem. Unde decima virtute septem panes, quatuor scilicet millibus, frangitur, & pauci pisciculi benedictur: & de fragmentis septem sportas plenae sustolluntur. Septem panes, dona sunt septem spiritus S. Quatuor millia, annus est novi testamenti, cum quatuor temporibus. Septem sportas, prime septem ecclesie. Fragmenta panum, mystici intellectus primae septimane sunt. Pisciculi benedicti libri sunt novi testamenti: quoniam piscis affi pariter, dominus resurgens postulat, & piscis superpositus prunis, discipulis in captura piscium porrigit. Post haec venit Bethsaida, quae domus vallis interpretatur: quae est alia nisi mudus, qui est vallis lacrymarum? Adducunt duodecima virtute, caecum qui non videt nec ante, nec retro: id est, qui fuit, qui est, qui erit.

a Et rogabat eum ut illum tangeret: & apprehensa manu caeci. Quis est qui tangitur, nisi qui copungitur? Et apprehendit manum caeci, ut lamentationem de caritate cordis sui agat, deslens ut Hieremias eversionem civitatis Dei, hoc est, animam suam.

b Et duxit eum extra vicum. Id est, vicinitatem malorum. Corruptum enim mores bonos colloquia mala. Et expuens in oculos eius, ut videat voluntatem domini per flatum spiritus Sancti: impositis manibus, interrogat eum si aliquid videret. Per opera domini videt maiestatem eius. A magnitudine enim creaturae, creator agnoscitur.

c Et aspiciens ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus, & c. Id est, oes homines existimans superiores sibi: indignum se iudicans, ut David, vocari hominem, & canem mortuum, & pulicem vnum. Iterum manus posuit super oculos eius: ut videret clare omnia: id est, per opera visibilia, invisibilia intelligeret, & quae oculis non vidit, & clare anima suae statum, post rubiginem peccati mundi cordis oculo contueretur. Beati enim mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt. Et misit eum in domum suam, ut videret in se quod ante non vidit. Non enim putat homo desperas de salute omnino posse, quod facile illuminatus per spiritum potest perficere. Et dicit ei: **d** Si in vicum introieris, nemini dixeris. Id est, vicinis caecitatem tuam semper enarra, non virtutem, ut ait Paulus: Qui sui blasphemus & persecutus sum ecclesiam Dei.

e Post haec cepit docere illos: quia oportet filium hominis multa pati, & vicia dicere resurgere. Sicut gubernator peritus tepestatem in tranquillitate praecavens, nauas paratos vult esse suos. Unde dominus: Si quis vult post me sequi, denegat semetipsum, id est, alter ex altero efficiatur. Post confirmationem crucis, gloria resurrectionis ostenditur. Unde & sequitur terdecima virtute.

Cap. IX.
Et dicebat illis: Amen dico vobis, & c. Post dies sex in monte excelso tuam figuratus est coram discipulis suis: ne timerent opprobria crucis, qui viderat oculis suis gloriam futuram resurrectionis.

g Et verbum continuerunt apud se, conquirentes quid esset, cum a mortuis resurrexit. Hoc proprie Marci. i. cum abscissa fuerit mors in victoria, non erit in memoria priora, & non ascendet super eorum absterit dominus fordes filiae Sion, auferens omnem lacrymam ab omni facie sanctorum.

a Et quia panes non habetis? Non dum cognoscitis nec intelligitis? Adhuc caecum habetis cor vestrum: oculos habentes, non videtis: & aures habentes, non auditis. Nec recordamini, quando quinque panes fregi in quinque millia, & quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim. Quando & septem panes in quatuor millia, quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicit ei: Septem. Et dicebat eis: Quomodo non dum intelligitis? Et venit Bethsaida, & adducit ei caecum: & rogabant eum ut illum tangeret. Et apprehensa manu caeci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos eius, impositis manibus suis interrogavit eum, si quid videret. Et aspiciens ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, & cepit videre: & restitutus est, ita ut clare videret omnia: & misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam, & si in vicum introieris, nemini dixeris. Et egressus est Iesus & discipuli eius in castellam Caesarea Philippi, & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines? Qui responderunt illi, dicentes: Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij vero quasi vnum de prophetis. Tunc dicit illis: Vos vero quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus. Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo: Et cepit docere eos, quoniam oportet filium hominis multa pati: & reprobari a senioribus, & a sumis sacerdotibus & scribis, & occidi, & post tres dies resurgere: & palam verbum loquebatur. Et apprehedens eum Petrus, cepit increpare eum. Qui conversus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me satana: quoniam non sapis quae Dei sunt, sed quae sunt hominum. Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: Si quis vult post me sequi, denegat semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui non voluerit animam suam salvam facere, perdet eam, qui autem perdidit animam suam propter me & evangelium, salvam faciet eam. Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animae suae faciat? Aut quid homo commutationis dabit pro anima sua? Qui non commensus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice, & filii hominis confundet eum venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. **Cap. IX.**

Et dicebat illis: Amen dico vobis: quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute. Et post dies sex assumpsit Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem, & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis. Et vestimenta eius facta sunt splendida & candida nimis velut nix: qualia fullo non potest super terram candida facere. Et apparuit illis Elias cum Mose, & erat loquens cum Iesu. Et respondens Petrus ait Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse, & faciamus tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliae vnum. Non enim sciebat quid diceret. Erant enim timore exterriti. Et facta est nubes obumbrans eos, & venit vox de nube, dicens: Hic est filius meus charissimus, audite illum. Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt nisi Iesum tantum secum. Et descendit illis de monte praecipit illis ne cui quod viderant, narrarent: nisi cum filius hominis a mortuis resurrexerit. Et verbum continuerunt apud se: conquirentes, quid esset, cum a mortuis resurrexerit. Et interrogabat eum, dicentes: Quid ergo dicunt pharisaei & scribae: quia Elias oportet venire primus? Qui respondens ait illis: Elias cum venerit, primo restituet omnia, & quo modo scriptum est in

nator peritus tepestatem in tranquillitate praecavens, nauas paratos vult esse suos. Unde dominus: Si quis vult post me sequi, denegat semetipsum, id est, alter ex altero efficiatur. Post confirmationem crucis, gloria resurrectionis ostenditur. Unde & sequitur terdecima virtute.

Cap. IX.
Et dicebat illis: Amen dico vobis, & c. Post dies sex in monte excelso tuam figuratus est coram discipulis suis: ne timerent opprobria crucis, qui viderat oculis suis gloriam futuram resurrectionis.

g Et verbum continuerunt apud se, conquirentes quid esset, cum a mortuis resurrexit. Hoc proprie Marci. i. cum abscissa fuerit mors in victoria, non erit in memoria priora, & non ascendet super eorum absterit dominus fordes filiae Sion, auferens omnem lacrymam ab omni facie sanctorum.

a Et quia panes non habetis? Non dum cognoscitis nec intelligitis? Adhuc caecum habetis cor vestrum: oculos habentes, non videtis: & aures habentes, non auditis. Nec recordamini, quando quinque panes fregi in quinque millia, & quot cophinos fragmentorum plenos sustulistis? Dicunt ei: Duodecim. Quando & septem panes in quatuor millia, quot sportas fragmentorum tulistis? Et dicit ei: Septem. Et dicebat eis: Quomodo non dum intelligitis? Et venit Bethsaida, & adducit ei caecum: & rogabant eum ut illum tangeret. Et apprehensa manu caeci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos eius, impositis manibus suis interrogavit eum, si quid videret. Et aspiciens ait: Video homines velut arbores ambulantes. Deinde iterum imposuit manus super oculos eius, & cepit videre: & restitutus est, ita ut clare videret omnia: & misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam, & si in vicum introieris, nemini dixeris. Et egressus est Iesus & discipuli eius in castellam Caesarea Philippi, & in via interrogabat discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines? Qui responderunt illi, dicentes: Ioannem Baptistam, alij Eliam, alij vero quasi vnum de prophetis. Tunc dicit illis: Vos vero quem me esse dicitis? Respondens Petrus, ait ei: Tu es Christus. Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo: Et cepit docere eos, quoniam oportet filium hominis multa pati: & reprobari a senioribus, & a sumis sacerdotibus & scribis, & occidi, & post tres dies resurgere: & palam verbum loquebatur. Et apprehedens eum Petrus, cepit increpare eum. Qui conversus, & videns discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me satana: quoniam non sapis quae Dei sunt, sed quae sunt hominum. Et convocata turba cum discipulis suis, dixit eis: Si quis vult post me sequi, denegat semetipsum: & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui non voluerit animam suam salvam facere, perdet eam, qui autem perdidit animam suam propter me & evangelium, salvam faciet eam. Quid enim proderit homini, si lucretur mundum totum, & detrimentum animae suae faciat? Aut quid homo commutationis dabit pro anima sua? Qui non commensus fuerit, & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice, & filii hominis confundet eum venerit in gloria patris sui cum angelis sanctis. **Cap. IX.**

Et dicebat illis: Amen dico vobis: quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum Dei veniens in virtute. Et post dies sex assumpsit Iesus Petrum & Iacobum & Ioannem, & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis. Et vestimenta eius facta sunt splendida & candida nimis velut nix: qualia fullo non potest super terram candida facere. Et apparuit illis Elias cum Mose, & erat loquens cum Iesu. Et respondens Petrus ait Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse, & faciamus tria tabernacula, tibi vnum, & Moysi vnum, & Eliae vnum. Non enim sciebat quid diceret. Erant enim timore exterriti. Et facta est nubes obumbrans eos, & venit vox de nube, dicens: Hic est filius meus charissimus, audite illum. Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt nisi Iesum tantum secum. Et descendit illis de monte praecipit illis ne cui quod viderant, narrarent: nisi cum filius hominis a mortuis resurrexerit. Et verbum continuerunt apud se: conquirentes, quid esset, cum a mortuis resurrexerit. Et interrogabat eum, dicentes: Quid ergo dicunt pharisaei & scribae: quia Elias oportet venire primus? Qui respondens ait illis: Elias cum venerit, primo restituet omnia, & quo modo scriptum est in

HIERON
78

CANON

E

d 90

X

Tab 5.a

Joan 4.d

c 91

II

f 92

X

Esa. 43.d

g 93

II

F

h 94

X

i 95

II

k 96

I

l 97

VIII

m 98

VI

n 99

II

o 100

VI

p 101

X

Pal. 30.d

a ¶ Er veniens ad discipulos suos, vidit turbam magnam circa eos, & scribas cogitantes cum illis. Non est homini requies sub sole. Semper paruulos occidit inuidia, magnos percussit fulgura motes. Alij discentes cu fide: alij inuidentes cum fastu, ad ecclesia coueniunt. Et populus videns eum, stupefactus est, & expauerant. Non est timor in charitate. Timor. n. est seruatoru, stupefcere stultoru.

b ¶ Er interrogauit eos: Quid inter vos conquiritis? Quid scit dominus, interrogat: vt confessio patriat salutem, & murmur cordis nostri, sermonib. soluatur pijs, vt est istud: Dic tu iniquitates tuas prius, vt iustificeris. Postea quarta decima virtute vnus de turba affert filiu spiritui habetem, immundū, & reliqua. Quem non poterat discipuli curare, Saluator curauit. Infidelitas vtroru que impediuit salutē. Spiritus discerpit spumantē, & stridentē & arefcntē. Peccator spumat inuidia, stultitia: stridet iracundia, arefcit ignauia: Discerpit eū spiritus appropinquantē ad salutem, q̄ est esca dilecta: quos in ventrē suū trahere desiderat, per terrores & damna, vt fecit in Iob. Interrogat Iesus tempus.

c ¶ Er ait pater eius: Ab infantia. Hic significatur gentilis populus: cui a natiuitate increuit cultus inutilis idolorum, vt stultē immolaret filios suos demonijs. Vnde sequitur.

d ¶ Er frequenter eum in ignem & aqua misit. Alij enim de gentib. ignē venerantur, alij aquam. ¶ Er ait illi Iesus: Si potes credere. Libertatem hic arbitrij indicat.

f ¶ Omnia possibilia sunt credenti. Que sunt omnia, nisi que in nomine Iesu, id est, salutis, postulantur cum lacrymis? Pater pueri aiebat: Credo domine, adiua incredulitatem meā. Credulitas nostra vt rostrata lingua infirma est, nisi innixa substat robori adiutorij Dei. Fides eum lacrymis, optata vota capit, vt est: Fiat tibi secundum fidem tuam.

g ¶ Er cum videret Iesus concurrentem turbā, cominatus est spiritui immundo, &c. Dehinc Marcus proprie narrat. Mina domini, potentia eius est.

h ¶ Surde & mute spiritus, &c. Spiritui imputat Deus, quod homini diabolus prestat, dum ille nunquam audiret nec loqueretur: quod peccator penitus audiuit & loquitur.

i ¶ Exi ab eo, & amplius ne introeas in eum, &c. Exiēs ab homine, nūquā reuertitur, si cor suū clauis secauerit humilitatis & charitatis, & ostium obtinuerit homomunitatis. Vnde propheta dicit: Eslo mihi in Deū prorektorē, & in locum munitionum, vt saluū me facias.

filium hominis, vt multa patiat & cōtemnatur. Sed dico vobis, quia & Elias venit, & fecerunt illi quacūq; voluerunt, sicut scriptū est de eo. ¶ Er veniens a ad discipulos suos vidit turbā magnā circa eos, & scribas conquirētes cū illis. Et confestim oīs populus vidēs Iesum, stupefactus est, & expauerūt, & accurrētes salutabāt eū, & b interrogauit eos: Quid inter vos cōquiritis? Et respōdens vnus de turba, dixit: Magister, attuli filiū meū ad te, habentē spiritū mutū, qui vbicūq; eū apprehēderit, allidit illū, & spumat, & stridet dentib⁹, & arefcit. Et dixi discipulis tuis, vt eijcerēt illū, & nō potuerūt. Qui respōdēs eis, dicit: O generatio incredula, q̄ diu apud vos ero, q̄ diu vos patriar: Afferte illū ad me. Et attulerit eū. Et cum vidisset eū, statim spiritus conturbauit illū: & elusus in terrā, volutabatur spumās, & interrogauit patrē eius: Quantū tēporis est ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia: & frequenter eum in ignē & aquas misit, vt eū perderet. Sed si qd potes, adiua nos, misertus nostri. Iesus aut ait ei: Illi: Si potes credere: oīa possibilia sunt credenti. Et cōtinuū exclamās pater pueri, cū lacrymis aiebat: Credo domine, adiua incredulitatē meā. Er eum vidisset Iesus cōcurrentem turbā, cominatus est spiritui immundo, dicens illi. Surde & mute spiritus, ego precipio tibi: exi ab eo, & amplius ne introeas in eū. Et exclamans & multū discerpens eū, exiit ab eo. Er factus est sicut mortuus: ita vt multi dicerent, quia mortuus est. Iesus aut tenēs manum eius eleuauit eū & surrexit. ¶ Et cum introisset domum discipuli eius secretō interrogabant eū: Quare nos nō potuimus eijcere eum? Er dixit illis: Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & ieiunio. ¶ Er inde profecti prætergredebantur Galilā: nec volebat quemq; scire. Docebat aut discipulos suos, & dicebat illis: quoniam filius hominis tradetur in manus hominū, & occidetur, & occisus, tertia die resurget. At illi ignorabāt verbū, & timebant eum interrogare. ¶ Er tunc venerunt Capharnā. Qui cum domi essent, interrogabat eos: Quid in via tractabatis? Ait illi tacebant. Si quidem in via inter se disputauerant, quis eorū maior esset. Et respondens vocauit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit oīm nouissim⁹, & oīm minister. Er accipiens puerū statuit eū in medio eorū. Quē cum cōplexus esset, ait illis: Quisquis vnū ex huiusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit: & quicumq; me susceperit, nō me suscipit, sed eū qui me misit. ¶ Respondit illi Ioannes, dicens. Magister, vidimus quendam in nomine tuo eijcientem demonia: qui non sequitur nos, & prohibuimus eum. Iesus autem ait: Nolite prohibere eum. Nemo est enim qui facit virtutem in nomine meo, & possit cito malē loqui de me. Qui enim non est aduersum vos, pro vobis est. Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquę in nomine meo, quia Christi estis: amen dico vobis, non perdet mercedem suam. ¶ Et quisquis scandalizauerit vnū ex his pusillis credentibus in me: bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo eius, & in mare mitteretur. ¶ Et si scandalizauerit te manus tua, absconde illam: Bonum est tibi debilem introire in vitam, quā duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem: vbi vermis corum non moritur, & ignis non extinguitur. Et si pes tuus te scandalizat, amputa illum. Bonum est tibi claudum introire in vitam æternam, quā duos pedes habentem mitti in gehennam ignis inextinguibilis: vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Quod si oculus tuus scandalizat te, eijce eum. Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quā duos oculos habentem mitti in gehennam ignis: vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur. Omnis enim igne salietur,

G

H

Esa. 50.d

Leui. 2.d

CANON
C
q 102
II
a 103
VI

b 104
X
c 105
II

d 106
II

e 107
II

f 108
II
g 109
II

h 100
II

i 111
II
k 112
II

l 113
VI

m 114
II

n 115
IIII

A cio, sal offerri praeceptum est. Sal, daleedo sapientia. & ighis spiritus sancti gratia. Omnis igni salietur: quia omnis electus, sapientia conditur vt digna victima Dei altaribus efficiatur. Vnde bene addit:

a ¶ *Et omnis victima sale salietur.* Ille enim verè victima domini est, qui corpus & animam à vitij emudando Deo per amorem spiritus sancti consecrat: nec sale aspergitur, sed igne consumitur: quando non peccati tantum contagio pellitur, sed & praesentis vitae delectatio tollitur, & futurae conuersioni tota mente suspiratur.

Vnde, *nostra conuersatio in caelis est.* Et, obsecro per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra, &c. Altare Dei est cor bonorum: hostiae & sacrificia, bona opera fidelium. In omnibus sacrificijs sal: quia nullum opus bonum sine sapientia. Ignis sacrificia in altare cofumit: de quo ipse nos baptizauit spiritu S. & igne. Ignis, tribulationes respicit: hoc ad superiora, vbi scandalizantia membra euelli praecipua sunt: quia & hoc est igne salis, tentationibus exerceri, ob Christi amorè dilectos & proximos nobis abnegare. Omnis enim victima salietur. Victima domini, est genus humanum, quod hic ratione sapientiae salietur: dum corruptio sanguinis custodia putredinis, id est, mater vermiu consumitur, & illic purgatorio igne examinatur.

b ¶ *Bonum est sal.* Quod si salinissimum fuerit, &c. Sal in nullum, qui amat principatum: qui in crepare non audet & confiteri, ne de synagoga eijciatur, diligens gloriam hominum magis quam Dei.

c ¶ *Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.* Salitudinem correctionis, amor proximi tereret, & dilectione proximi sal iustitiae codiat. Et in domo iterum discipuli eius interrogabant eum de eodem. Et hoc proprie: iterata scientia verbi, non fastidium, sed esuriam & sitim praestat: vt est illud Sapientiae: *Qui me comedunt, adhuc esurient, & qui me bibunt, adhuc sitient.* Mellis huius sapientiae eloquia gustata diligentius, multum odori sapore reddunt. Quando pluit dominus manna ad zari: At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus aut ait eis: Calicem quidem quem ego bibo, manducadam sub sole liquefcens vt cera, reddens mollita dicta, vt est illud: *Fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum.* Ad ignem duratur: vt, *Panus cor hominis confirmans.* Ad aspera, vt est: *Si quis vult post me venire, abneget seipsum sibi, & tollat crucem suam, & sequatur me.*

& omnis a victima sale salietur. ¶ Bonum b est sal. Quod si sal infulsum fuerit, in quo illud condietis? ¶ Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.

CAPVT X.

E^dT^a inde exurgens venit in fines Iudae vltra Iordanem, & conueniunt iteru turbæ ad eum, & sic ut consueuerat, iterum docebat illos. Et accedentes pharisæi interrogabant eum: si licet viro vxorè dimittere, tentantes eum. At ille respondens, dixit eis: Quid vobis praecepit Moses? Qui dixerunt: Moses permisit libellum repudij scribere, & dimittere. Quibus respondens Iesus ait: Ad duritiã cordis vestri scripsit vobis praeceptum istud: Ab initio aut creaturæ masculinum & feminam fecit eos Deus. Propter hoc relinquet homo patrem suu & matrem, & adhærebit ad vxorem suam, & erunt duo in carne vna. Itaque iam non sunt duo, sed vna caro. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. ¶ Et in domo iterum discipuli eius de eodem interrogauerunt eum. ¶ Et ait illis: Quicumq; dimiserit vxorem suam & alia duxerit, adulterium committit super eum. Et si vxor dimiserit virum suum & alij nupserit, moechatur. ¶ Et offerebant illi paruulos vt tangeret eos. Discipuli aut comminabantur offerentibus. Quos cum videret Iesus, indignè tulit, & ait illis: Sinite paruulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium est enim regnu celoru. Amen dico vobis: quisquis non receperit regnum Dei velut paruulus, non intrabit in illud: Et complexans eos, & imponens manus super illos, benedicebat eos. ¶ Et cum egressus esset in via, procurrens quidã genu flexo ante eum, rogabat eum, dicens: Magister bone, quid faciam vt vitã aeternam percipiã? Iesus aut dixit ei: Quid me dicis bonu? Nemo bonus, nisi vn? Deus. Præcepta nosti: Ne adultereris, ne occidas, ne fureris, ne falsum testimoniũ dixeris, ne fratred feceris, honora patrem tuum & matrẽ. At ille respondens, ait illi: Magister, hæc omnia obseruaui à iuuentute mea. ¶ Iesus aut intuitus eum dilexit eum, & dixit ei: Vnum tibi deest: vade, quæcunq; habes vende, & da pauperibus, & habebis thesauru in caelo, & veni sequere me. ¶ Qui contristatus in verbo, abiit moerens. Erat enim habes multas possessiones. Et circumspectans Iesus, ait discipulis suis: Quam difficile qui pecunias habent in regnum Dei introibunt. Discipuli autem obstupescabant in verbis eius. At Iesus rursus respondens, ait illis: Filioli, quam difficile est confidentes in pecunijs in regnum Dei introire. Facilius est camelum per foramen acus trãfire, quam diuitem intrare in regnu Dei. Qui magis admirabantur, dicentes ad semetipfos: Et quis potest saluus fieri? Et intuens illos Iesus, ait: Apud homines impossibile est, sed non apud Deum, omnia enim possibilia sunt apud Deu. Et cepit ei Petrus dicere: Ecce nos dimisimus omnia, & sequuti sumus te. ¶ Respondens Iesus ait: Amen dico vobis: nemo est qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrẽ, aut filios, aut agros, propter me & propter euangeliu: qui non accipiet centies tantu nunc in tẽpore hoc, domos, & fratres, & sorores, & matres, & filios, & agros cum persecutionibus, & in saeculo futuro vitã aeternã. ¶ Multi aut erunt primi nouissimi, & nouissimi primi. ¶ Erant aut in via ascendentes Hierosolymam, & praecedebat illos Iesus: & stupebant, & sequentes timebant. Et assumens iteru duodecim, cepit illis dicere quæ essent ei ventura. Quia ecce ascendimus Hierosolymã, & filius hominis tradetur principibus sacerdotu & scribis & senioribus: & damnabunt eum morte, & tradent eum gentibus, & illudet ei, & cõspuent eum, & flagellabunt eum, & interficient eum, & tertia die resurget. ¶ Et accedunt ad eum Iacobus & Ioãnes filij Zebedei, dicentes: Magister, volumus vt quodcunq; petierimus, facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis vt facia vobis? Et dixerunt: Da nobis vt vnus ad dexterã tuã, & alius ad sinistra tuã sedeamus in gloria tua. Iesus aut ait eis: Nescitis quid petatis: potestis bibere calicẽ quẽ ego bibo? aut baptisimo quo ego baptizor, baptizari? At illi dixerunt ei: Possumus. Iesus aut ait eis: Calicem quidem quem ego bibo, bibetis, & baptisimo quo ego baptizor, baptizabimini: sedere autem ad dexterã meã vel ad sinistra, non est meũ dare vobis, sed quibus paratum est. ¶ Et audientes decem, ceperunt indignari de Iacobo & Ioanne. Iesus aut vocans eos, ait illis: Scitis quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis, & principes eorum potestatem habent iporum. Non ita est autem in vobis: sed quicumque voluerit fieri maior, erit vester minister, & quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium seruus. ¶ Nam & filius hominis non venit vt ministraretur ei, sed vt ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis.

Capvt X. CAPVT X. ¶ T^d inde exurgens venit in fines Iudae vltra Iordanem, & conueniunt iterum turba ad eum, & sicut consueuerat, &c. ¶ Pharisei interrogabant eum: si licet viro vxorẽ suã, tentãtes eum. Item post aliquanta. ¶ In domo iterum discipuli eius interrogabant eum de eodem. ¶ Id est, de coniugij statu: sicut sequens capitulum indicat. Er dicit illis: Quicumque dimiserit vxorem suã, & reliqua. Sed quod dicit Marcus: Iterum discipuli eius interrogauerunt eum: Non discipuli interrogauerunt prius, sed pharisæi. Sed secunda interrogatio ab alijs, id est, ab Apostolis, iteru dicta est de eadem re, de qua pharisæi eum interrogauerunt.

a ¶ Post. ¶ In domo iterum discipuli eius interrogabant eum de eodem. ¶ Id est, de coniugij statu: sicut sequens capitulum indicat. Er dicit illis: Quicumque dimiserit vxorem suã, & reliqua. Sed quod dicit Marcus: Iterum discipuli eius interrogauerunt eum: Non discipuli interrogauerunt prius, sed pharisæi. Sed secunda interrogatio ab alijs, id est, ab Apostolis, iteru dicta est de eadem re, de qua pharisæi eum interrogauerunt.

Phil. 3 d Rom. 12. d

Ecl. 24. e

Matt. 13. f

P. al. 103. e

Luc. 9. e

HIERON
78

CANON

E

a Post hac venerunt in Hiericho. Hiericho, luna, siue anathema interpretatur: quod congruit passioni appropinquanti. Defectus namq; carnis Christi, neomenia est celestis Hierusalem. Vnde Hiericho deferentes, Hierosolyma, id est, visioni pacis appropinquant.

ET k cum appropinquarent Hierosolyma, &c. Quae est visio, pacis, in qua manet fixa immobilisque felicitas: quae secundum Apostolum, mater est omnium credentium, & bene viuientium in Christo.

Gal. 4. d

b

Et proficiscete eo de Hiericho, &c. sequebatur eum in via filius Timothei Bartimeus, qui caecus sedebat iuxta viam mendicans. Quintadecima virtute illuminatur caecus.

I Misit duos ex discipulis suis, & ait illis: Ite in castellum, &c. Bini vocantur, & bini mittuntur discipuli Christi, quoniam charitas non consistit cum vno, vt dicitur: Vx soli, & reliqua. Duo educunt Hebraeos de Aegypto.

Ecl. 4. c

o 116

II

c Et cum audiuisset Iesum Nazarenum transire clamauit: Fili Dauid, miserere mei. Per merita patriarcharum, Iudaicus illuminatur populus. Cui misericors & miserator dominus adest: illuminans caecos: erigens elisos: diligens pauperes: custodiens aduenas.

Duo deportat botrum de terra sancta, vt semper prapofiti coniungant opus & scientiam, & duo mandata de duabus tabulis proferant, & duobus fontibus abluantur, & abluant, & duobus vestibus arcem dominii portent, & inter duos cherubim Deum cognoscant, spiritu & mente psallentes. Pullum ligatum ducunt & indomitum, quem soluunt & domant, qui est populus gentilis ligatus ante ianuam hieci cum vinculis peccatorum suorum, in biuio stantem, in libertate arbitrij dubitantem, inter vitam & mortem.

d

Et veniunt Hiericho: & proficiscete eo de Hiericho & discipulis eius, & plurima multitudo: filius Timei Bartimeus caecus sedebat iuxta viam mendicans. Qui cum audisset quia Iesus Nazarenus esset, coepit clamare & dicere: Fili Dauid Iesu miserere mei. Et stans Iesus praecipit illi vocari. Et vocat caecum, dicentes ei: Anima quior esto: surge, voca te. Qui profecto vestimento suo, exiliens venit ad eum. Et respondens Iesus, dixit illi: Quid tibi vis faciam? Caecus autem dixit ei: Rabboni, vt videam. Iesus autem ait illi: Vade, fides tua te saluum fecit. Et confectum vidit, & sequebatur eum in via.

m Quidam dicebant: Quid facitis? Ac si dicerent, quis potest dimittere peccata? n Et imponunt vestimenta sua. Id est, stolam primam immortaliuatis per baptismi sacramenta afferunt.

Rom. 8. d

e

Et praecipit Iesum Nazarenum cum vocari, & dicunt ei: Anima quior esto, surge, voca te. Quam conueniens est ordo salutis, audimus primo: deinde clamamus: postea vocamur: postremo surgimus. Audimus per prophetas, clamamus per fidem: vocamur per Apostolos, surgimus per poenitentiam: exuimur per baptismum, interrogamur per voluntatem. Vnde sequitur:

o Et sedit Iesus super eum. Id est, in eo regnare capit: vt non regnet peccatum in lascina carnis, sed iustitia & pax & gaudium in spiritu sancto.

f

Qui proiecto vestimento, exiliens venit, &c. Exilire nudus veteri homine dicitur, vt hinnulus falliens super montes, segnicem deponens: patriarchas, prophetas, & apostolos in alcis considerans ad superna se extendit.

p Multi autem strauerunt vestimenta sua in via sub pedibus pulli, asinae. Qui sunt pedes, nisi qui portant, & extremi quos ad iudicandum constituit Apostolus: Qui & si si & si non sunt dorsum in quo sedit dominus, tamen cum militibus a Ioanne instruuntur.

g

Dixit illi Iesus: Quid tibi vis faciam? Considerans Iesus promptam voluntatem, completionem desiderij remunerat. Vnde & alius dicit: Omne quodcumque petieritis in oratione, credentes accipietis.

q Alij autem frondes caedebant de arboribus, & sternerant in via: & qui praebant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes, Osanna, &c. Magis hoc ad orandum & sacramentum pertinet, quam ad necessitatem: Iusti vt palma floreant, angusti in radicibus, laeti in floribus & fructibus, quoniam bonus odor Christi sunt, & sternerunt viam mandatorum Dei bona fama. Qui praebant, prophetae sunt: & qui sequebantur, apostoli: Vt abyssus abyssum inuocat, id est, lex legem alteram. Osanna, id est, saluifica: dicentes in excelsis & imis: vt iusti aedificentur in ruinam angelorum, & terreni & subterranei saluetur ab eo benedicto

h

Caecus autem dixit ei: Rabboni vt videam. Vnam petijt a domino, hanc requirit, vt videat voluntatem domini & inde videt visitet templum eius. Vnde sequitur.

r Et intrauit Hierosolymam. Et reliqua, vsq; ad speluncam latronum. Iesus intrat in templum, vespera exijt in Bethaniam

i

Iesus autem dixit illi: Fides tua te saluum fecit. Et confectum vidit, & sequebatur eum. In via caecus mendicabat, quae dicit: Ego sum via, veritas, & vita. Haec est via angusta quae ducit ad ardua Hierosolymae & Bethaniae ad montem Oliuarum, qui est mons luminis, & consolationis.

vincente & veniente in nomine domini, id est, patris sui: quoniam filius de patre suscepit nomen, & pater de filio.

loan. 14. a

psal. 26. b

f 122

I

cum

H

Rom. 8. d

psal. 91. c

E cum duodecim, mane ad Iudæam venit, atque nos in vespera mundi vilitat. Esuriens dominus salutem hominum, vidit a longe ficum, foliis non fructibus ornatum id est, synagogam vestitam mandatis hominum, & superstitionibus scopatâ, cui denegat fructum in ævum. Inde templum ingressus, eiecit vendentes, & ementes, & mensas & cathedras evertit, id est, qui vendunt honorem, & gradus emunt. *Scriptum est enim: Dominus meus, domus orationis vocabitur iuxta Esaiam. Vos autem fecistis eam speluncam latronum, iuxta Hieremiam.*

Esai. 56. c
Hier. 7. b

a ¶ *Et cum vespera facta esset, &c.]* Et hoc proprie. Post se relinquens tenebras vt sol Iudæorum cordibus: egrediebatur de ciuitate ad aliam, quæ est beneuola & obediens. Mane reuerentes viderunt ficum aridam. Occidit sol, oritur sol, lux ablata à scribis, lucet in apostolis. Ficus arida à radicibus, synagoga est à Cain & à cæteris, à quibus omnis sanguis ab Abel vsque ad Zachariam requiritur.

b ¶ *Et dixit Petrus: Ecce ficus, &c.]* Petrus agnoscit aridam & abscessam radicem: cui succedit oliua pulchra, fructifera vocata à domino. Vnde sequitur.

F

c ¶ *Amen dico vobis Quicumque ex vobis dixerit huic monti, &c.]* Id est, Christo, qui est mons crescens de lapide abscessio sine manibus

Ab. 13. g

d ¶ *Tollere & mittere in mare, & non hesitauerit, &c.]* Hoc est factum, quando dixerunt apostoli: Digne transferimur ad gentes, quia vos indignos iudicatis audiendi verbum Dei. Sequitur:

e ¶ *Et cum stans ad orationem, &c.]* Septem versus orationis dominicæ, Marcus suo more, in vna oratione comprehendit. Is namque cui dimissa sunt omnia, quid amplius rogabit, nisi quod perleueret, in eo quod obtinuit?

Psal. 131. a

f ¶ *Et veniunt, &c.]* Et dicunt illi seniores: In qua potestate hæc facis? Respondit illis Iesus: Baptisma Ioannis de celo erat, an ex hominibus? Et cogitantes, dixerunt: Nescimus. De lucerna inuidi obscurantur, vt dicitur: *Parauit lucernam Christo meo: inimicos eius in duas confusiones.*

g ¶ *Et Iesus ait, nec ego dico vobis, in qua potestate hæc facio.]* Hic cum puerulo subuertitur Deus.

CAP. XII.

ET cepit illis in parabolis loqui: Homo passinauit vineam, &c.]

Hieron. tom. 6.

batur super doctrina eius. Et cum vespera facta esset, egrediebatur de ciuitate. Et cum mane transiret, viderunt ficum aridam factam radicibus. & recordatus Petrus dixit ei; Rabbi, ecce ficus cui maledixisti, aruit. Et respondens Iesus ait illis: Habete fidem Dei: amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti tollere & mittere in mare, & non hesitauerit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat, fiet ei. Propterea dico vobis, omnia quæcumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & eueniet vobis. Et cum stabis ad orandum, dimitte tibi quid habetis ad versus aliquem, vt & pater vester qui in caelis est, dimittat vobis peccata vestra. Quod si vos non dimiseritis, nec pater vester qui in caelis est dimittet vobis peccata vestra. Et veniunt rursus Hierosolymam. Et cum ambularet in templo, accedunt ad eum summi sacerdotes, & scribae, & seniores, & dicunt ei: In qua potestate hæc facis, & quis dedit tibi hæc potestatem vt ista facias? Iesus autem respondens ait illis: Interrogabo vos & ego vnus verbum, & respondete mihi, & dicam vobis in qua potestate hæc faciam. Baptisma Ioannis de celo erat, an ex hominibus. Respondete mihi. At illi cogitabant secum, dicentes, si dixerimus de celo, dicet, quare ergo non credidistis ei? Si dixerimus ex hominibus, timemus populum. Omnes enim habebant Ioannem quia vera propheta esset. Et respondentes dicunt Iesu: Nescimus. Et respondens Iesus ait illis: Neque ego dico vobis, in qua potestate hæc faciam.

CAPVT XII.

ET cepit illis in parabolis loqui: Vineam passinauit homo, & circumdedit sepe, & fodit lacum, & edificauit turrim, & locauit eam agricolis, & peregre profectus est. Et misit ad agricolas in tempore seruû, vt ab agricolis acciperet de fructu vineæ. Qui apprehensum eum cæciderunt & dimiserunt vacuam. Et iterum misit ad illos alios seruû, & illum in capite vulnerauerunt, & cõtumelijs affecerunt. Et rursus alios misit, & illi occiderunt, & plures alios, quosdam cædentes, alios vero occidentes. Adhuc ergo vnus habes filium charissimum, & illum misit ad eos nouissimum, dicens: quia reuerbuntur filium meum. Coloni autem dixerunt ad inuicem: Hic est hæres, venite occidamur eum, & nostra erit hæreditas. Et apprehendentes eum occiderunt, & eiecerunt extra vineam. Quid ergo faciet dominus vineæ? Veniet & paret colonos, & dabit vineam alijs. Nec scripturam hanc legistis: Lapidem quem reprobauerunt aedificantes, hic factus est in caput anguli, à domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Et quærebant eum tenere, & timuerunt turbam. Cognouerunt namque quoniam ad eos parabolam hæc dixerit. Et relicto illo abierunt. Et mittit ad eum quosdam ex pharisæis & Herodianis, vt eum caperent in verbo. Qui venientes dicunt ei: Magister, scimus quia verax es, & non curas quenquam: Nec enim vides in facie hominum, sed in veritate viam Dei doces: Licet dare tributum Cæsari, an non dabimus? Qui sciens veritatem illorum, ait illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium vt videam. At illi obtulerunt ei, & ait illis: Cuius est imago hæc & inscriptio? Dicunt ei: Cæsaris. Respondens autem Iesus, dixit illis: Reddite igitur quæ sunt Cæsaris, Cæsari, & quæ sunt Dei, Deo. Et mirabantur super eo. Et venerunt ad eum Sadducei, qui dicunt resurrectionem non esse, &

Homo Deus dicitur pater humano affectu. Vineam, domus Israel est. Sepis, est custodia angelorum. Lacus, est lex, turris, templum: Agricola, sacerdos. Peregrinatio Dei, libertas est nostris arbitrij. Serui missi, prophetae. Fructus vineæ, obedientia. De prophetis alij caeli, alij vulnerati, alij occisi sunt. Filius charissimus & nouissimus, vnigenitus est. Verbum filium meum. Per ironiam hoc dicitur. Et eiecerunt eum extra vineam, id est extra plebem, dicentes: Quia Samaritanus es, & demonium habes. Datur vinea alijs, id est, ab oriente & occidente & austro, & ab aquilone venientibus, & recubentibus cum Abraham, Isaac, & Iacob, in regno Dei. Hic est lapis reprobus, quem gestat angulus, conueniens in cœna pura agnum cum pane, finiens vetus, nouum inchoans testamentum. Hic praestat mira in oculis nostris, vt topazion. Tunc interrogant eum mellitis verbis, & circumdant eum sicut apes, mel portantes in ore, aculeum in tergo dicentes.

i ¶ *Magister, scimus quia verax es, &c.]* Licet dare tributum Cæsari, &c.] Malæ siquidem cogitationes in ima terræ merguntur, quia de ipsis exeunt, & in eadem iterum cœnositate voluuntur. Quod Iudæis euidenter accidit, cum blasphemii, in innocentis Christi cruore versati sunt. Respondit illis imaginem Cæsaris habentibus, nummum coactum Cæsari, vos ipsos liberate Deo reddite. *Signatum est super nos lumen vultus Dei, non Cæsaris.* Et veniunt ad eum Sadducei, & reliqua. De hac questione alijs disputabimus, hic nobis non est cura erroris alieni. Sed quod erunt homines sicut angeli Dei, id est, nemo ibi moritur, nemo ibi nascitur, nec infans nec senex. Mulier sterilis non relinquens semen ex septem fratribus nouissime moriens, quid aliud significat, quàm Iudaicam synagogam relictam quasi mortuam à spiritu septiformi, qui septem patriarchas impleuit: Qui non reliquerunt semen ei Abraham, quod est Iesus Christus. Licet enim puer natus est illis, nobis tamen genibus datus est. Quæ mulier mortua erat Christo, nec cuiquam patriarchæ de septem in resurrectione coniungetur. Septeno namque numero vniuersitas perfectorum signatur, vt versâ vice per Esaiam dicitur: *Apprehendent septem mulieres virum vnum*, id est, septem ecclesiarum, quas dominus vnus amat, arguit & castigat, adorant

CANON
G
Esa. 5. 4
g 123
X
h 12. 4
VI
i 215
VI
k 126
VI
Ioan. 8. f
Mat. 8. b
l 127
II
Psal. 127. c
a 128
II
H
Psal. 4. b
b 129
I
c 130
II
Esa. 4. a

CANON

E

Sup. s. a

Gen. 1.

Psal. 18. c.

1. Pet. 4. d

Psa. 242. a

d 131 VI

e 132 X

Psal. 7. d

Psal. 118. c

Ibid. 50. b

F

Psal. 16. e

II

Psal. 30. d

g 134

II

Psal. 37. b

Psal. 24. b

Exod. 25. c

h 135

II

Psa. 11. a

i 136

VII

eu in vna fide. He sunt septē sporta fragmentis panū plenæ. Panes verba sunt Spiritus sancti Sporta v. ecclesia. Quos panes Iesus benedicens fregit, & discipuli eius diuiserunt turbe, dum die septimo benedixit omnia opera sua, requiescens in eis. Vnde luce facta primo die qui est sapientia: & firmamentum in secundo, qui est intellectus: & arida tertio, qui est consiliū: & luminarib. accēsis quarto, quæ sunt virtutes: & volatilibus piscibusq; factis quinto, quæ sunt scientia: & anima viuente sexto, i. e. homine ad imaginē Dei facta, quod est pietatis: septimo die Spiritu timoris domini qui permanet sanctus in seculū seculi, & replet orbē terrarū, sancta repletur ecclesia, nō habens maculā, neq; rugam. Cur autē ecclesia septiformis, i. e. perfecta timore repletur? Quia iustus vix saluabitur, qui rogat: Et non intres in iudicium cum seruo tuo domine, quia nō iustificabitur in conspectu tuo omnis viuens. Vnde his septē qualitatib. spiritus psalterium cantauit, commemorans in eo, quid ne gligētia nostra pepererit, quid diligentia quaesierit, quid diuina prouidentia contulerit, quid inimici instigatio fraudauerit, quid obliuio lubrica subtraxerit: quid humana fragilitas intulerit, quid ignorātia improuida sefellerit. Omnes hos septē affectus in psalmis inuenimus expressos, vt est illud. Primus: *Conceptit dolere & peperit iniquitatē.* Secundus: *Præueni in maturitate & clamauit.* Tertius: *Incerta & occulta sapientia tua manifestasti mihi.* Quartus: *Inimici mei animam meā euertederunt.* Quintus: *Obluioni datus sum tanquā mortuus a corde.* Sextus: *Quoniam lumbi mei impleti sunt illusionib. Septimus: Delicta iuuentutis meae, & ignorātia mea ne memineris domine.* Quos septem affectus spiritus septiformis emundat & illuminat: vt septem lucernæ ab austro ardetes, aquilonares tenebras expellat in tabernaculo domini. Spiritus sapientia in pigro negligentiam repellit. Spiritus intellectus diligentiam rationabiliter quaerit. Spiritus consilii, diuinam prouidentiam prudenter inuenit. Spiritus virtutis, instigationes fortiter retundit. Spiritus scientia, obliuionē lubricam diu esse integre non sinit. Spiritus pietatis, humanam fragilitatem elementer indulget. Spiritus timoris, Dei improuidam ignorantiam ardentem decoquit ac plene replet. Sapientia domū ædificat, intellectus gubernacula inuenit, consilii bona secreta facit: virtus in patientia animam possidet: scientia diuinitate fidei & salutis acquiritur. Pietate prosperitas præsentis

vita & futura consistit. Timore humilitas conferuatur, & omne peccatū expellitur. Quia *initium sapientia timor domini est.* *De mortuis autem quod resurgant, non legistis in libro Moysi super rubrum.* In quo est similitudo vestra, in quo ignis ardebat, sed non eius spinas consumebat: *um meum, nec spinas vestras sub maledicto germinatas absumpsit.* Inquiens, Deus Abraham & Deus Isaac & Deus Iacob, ter Deū nominando trinitatem inuoluit. Non est Deus mortuorū, sed viuorū. Vnū Deū iterans, vnam substantiam significat. Viuunt a, qui vendicabant portionem quam elegerant, mortui vero sunt, qui quod vendicauerunt perdidērunt. *Et interrogauit eum vnus de scri. &c.* Quæ est hæc quaestio problematis, quod est commune omnibus peritis in lege nisi quod diuersa in Exodo & Leuitico & Deuteronomio ordinantur mandata? Vnde non vnum, sed duo intulit mandata de his etenim duob. vberibus super pectora sponsæ eleuatis, nostra alitur infantia. *Et ait illi scriba: Bene magister in veritate dixisti. Et dixit illi Iesus: Non longe es à regno Dei.* Quare non est longe qui venit caillide? Longior namq; est ignorantia à regno Dei quam scientia. Vnde supra Sadduceis: *Erratis, inquit, nescientes scripturas neq; virtutē Dei.* Et docebat eos Iesus in templo, id est, palam eis de se loquitur, vt inexcusabiles sint, & vt ignis incendat arida scribarum & pharisæorum exempla, qui volunt in stolis ambulare. *Hi accipient prolixius iudiciū. Et sedens Iesus contra gazophylacium.* Id est, diuitiarum custodiam. *Aspiciebat quomodo diuites iactabant multa. Et veniens vna vidua paupercula, &c.* Diuites qui sunt, nisi qui profertur de thesauro cordis sui noua & vetera, quæ sunt incerta & occulta sapientia vtriusq; testamenti? Paupercula vero quæ est, nisi & ego similes mei, qui mitto, quod possum, & desidero quod non possum vobis explanare? Non quantum vos audistis, sed ex quanto considerat Deus. Vnuiquisque quadrans potest offerre. Hæc est torta panis in Exodo, quæ est voluntas prompta. Quæ cur quadrans dicitur? Quia ex tribus consistit, cogitatu, verbo, ac factio. Quod dicit, totum victum suum misit. Tota enim voluptas corporis in victu consistit. Vnde dicitur: *Totus labor hominis in ore suo est.*

CAPVT

CAPVT

Ecc. 1. b

Supr. col. b

D

Exod. 29. d

Ecc. 6. e

Pfal 104. b

Pfal. 87. d

q 171

VI

r 172

I

f 173

VI

t 174

III

Gen. 30.

u 175

I

x 176

I

y 177

II

Pfal. 67. f

z 178

IV

a 179

VI

b 180

IV

c 181

I

Pfal. 6. c

Gene. 39.

Dan. 13.

D

d 182

II

e 183

I

f 184

I

g 185

VI

h 186

X

i 187

I

k 188

IV

l 189

II

m 190

VI

n 191

I

o 192

VI

A

a ¶ Et exierunt, &c.] In monte oliueti Iesus tenetur, & inde ad caelos ascendit: vt nos sciamus, quia inde ascendimus ad caelos, vnde vigilamus & oramus & ligamur, nec repugnamus in terra. Omnes vos scandalum patiemini. Omnes cadunt, sed non omnes iacent. Numquid refurgat? Carnale est cadere, sed diabolicum iacere. Scriptum est, *percutite pastorem*. Propheta Zacharias postulat passionem domini. Pater respondet, percutia pastoris, precibus sanctorum infernaliu. Filius a patre mittitur & percutitur, i.e. incarnatur & patitur. *Disperguntur oues pastore capto, resurrectio promittitur, vt spes non extinguatur.*
b ¶ Petrus ait: Et si omnes, &c.] Et auis sine pennis in altum volare nititur: Sed corpus aggrauat animam, vt timore humanae mortis, timor dei superetur vel vincatur.
c ¶ *Prisquam gallus, &c.] Gallus cantat, Petrus negat ter. Gallus lucis nuncius quis est, nisi Spiritus sanctus: cuius voce in prophetis & apostolis nos de teina abnegatione qua Deum negauimus nosse, voce ancillarum exteritii, excitatur ad amatissimos post lapsum stetus: qui male cogitamus de Deo, & male locuti sumus ad proximos, & male fecimus ad nosmetipsos. Et venit in pradium Gethsemani, i.e. vallis pinguedinū, vbi tauri pingues obederunt eum, & vituli multi circumdederunt eum.*

Pfal. 40. b
Zach. 13. c

מִן הַאֲרָצִים
וְעַד הַיָּם
Pfal. 21. c

B

d ¶ *Sedete hic donec orem.*] Separatur in oratione qui separatur in passione, quia ille orat, illi dormiunt pinguedine cordis oppressi.
e ¶ *Cepit pauere, & ait: Tristis est anima, &c.] Pauere & tristificari docemur ante iudicium mortis: quia non possumus per nos dicere nisi per illum: Venit princeps mundi huius, & in me non habet quaquam. Et dixit, Abba pater. Hebraice, & Graece loquitur, quia non est distinctio Iudaei & Graeci.
f ¶ *Si possibile est, transfer calicem hunc a me; sed non quod ego volo.*] Vsq; ad finem non cessat nos docere, patribus obedire, & voluntatem eorum voluntati nostrae praeponere. Inuenit eos dormientes. Sicut dormiunt mente, sic & corpore.
g ¶ *Vigilate & orate ne intretis in temptationem.*] In temptationem intret, qui orat negligit. Ter discipuli dormiunt, & ter dominus orans suscitatur. Terna dormitatio, tres mortuos quos dominus suscitauit significat. Primum in domo: secundum ad sepulcrum: tertium de sepulcro. Terna vigilia domini, tres personas habere nos in orando docet: & de praeteritis & futuris & de praesentibus veniam rogare. Venit Iudas cum gladijs & lignis. Incumbit virtuti respōdes quidquā ad ea quae tibi obijciuntur ab alicui qui desperat de adiutorio his: Ille autem tacebat, & nihil respōdit. Rursum Dei. Dat signum oculi cum venes Christus filius Dei benedicti: Iesus autem dixit illi: Ego sum. Et videbitis filium hominis a sedentem a dextris virtutis, & venientem cum nubibus caeli. Summus autem sacerdos scindens vestimen-*

no doli: Sicut Cain obtulit sacrificiū subdoli & reprobatur. Vnde vinū cū aceto in cruce ponunt. Et tenuerunt Iesum. Hic adest Ioseph virtuosus, venditus a fratribus, & ferrū petranfuit animae eius. Vnus educens gladiū eius amputauit auriculam serui. Praedicatio Petri, audita a Iudaeis abscidit regni Dei.
h ¶ *Tunc discipuli eius omnes relinquentes eum fugerunt.*] Tunc adimpletum est quod dicitur: Elongasti a me amicū & proximū, & notos meos a miseria.
i ¶ *Adolescens quidam sequebatur eum amictus sindone super nudo, vtique corpore, & tenuerunt eum. At ille, reiecta sindone, nudus profugit ab eis. Et adduxerunt Iesum ad summum, &c.] Hoc proprie Marcus. Sicut & Ioseph relicto pallio nudus de manib. impudicae dominae effugit. Qui autem vult efugere manus iniquorum relinquens mente quae mūdi sunt, fugiat post Iesum. Et conuenerunt sacerdotes & scribae. Tunc fit congregatio taurorum in vaccis populorū. Petrus a loge sequebatur. Vir duplex animo, inconstans est in omnib. vis suis. Timor retrahit, charitas trahit. In atio cū ministris calefacit se ad ignē. Atriū sacerdotis, est secularis circuitus: ministri, daemonia sunt: ignis, deus derium carnale, cū quib. qui manet, flere peccata non potest. Summi sacerdotes querebant falsum testimonium aduersus Iesum. Mentia est iniquitas sibi: vt regina aduersus Ioseph, & sacerdotes aduersus Susannam: sed ignis sine materia deficit. Et conuenientia testimonia non erant. Quod variatur, incertum habetur.
k ¶ *Quidam dicebant: Audiuimus hunc dicentem. Ego dissoluam templū hoc, &c.]* Moris est haeticorum vmbra de veritate trahere. Non ille dixit quod illi dicunt: sed simile verbum de templo corporis sui, quod post triduum resuscitauit. Exurgens summus sacerdos interrogat Iesum: Ille autem tacebat. Ipse Deus & Saluator noster qui mundo salutem contulit, & humano generi sua pietate subuenit: sicut ovis ad occisionem sine voce ducitur, & obmutuit & siluit a bonis. Taciturnitas Christi apologiam Adae absoluit.
l ¶ *Et dixit ei: tu es Christus filius Dei benedicti?* Quae expectabat de longe, in prope non vident. Sicut Isaac caligantibus oculis, Iacob sub manib. non agnosceit, sed longe de eo futura canit.
m ¶ *Iesus autem dixit illi: Ego sum.* Vt inexcusabiles sint.
n ¶ *Et videbitis filium hominis.* Sacerdos interrogat filium Dei: Iesus autem respondit filium hominis: vt hic intelligamus Dei filium eundē esse & filium hominis, & ne quaternitate faciamus in trinitate: sed homo in Deo, & Deus in hōe necesse sit.*

HIERON
VI 78

E
 Matt. 25. c
 p 193
 I
 q 194
 I
 2. Reg. 15. f
 r 195
 I
 f 196
 I
 t 197
 II
 Psa. 46. a
 a 198
 II
 b 199
 I
 Exod. 4.
 c 200
 I
 F
 Osee. 13. d
 d 201
 IV
 Eia. 53. b
 c 202
 II
 f 203
 IV
 Iudic. 14. b
 Psa. 115. a
 g 204
 I
 h 205
 I
 i 206
 I
 k 107
 III
 l 208
 VI
 m 209
 I
 Iudic. 15. v
 Iudic. 16. c

a ¶ *Adextris virtutis, &c.*] Id est in vita regnantem sempiterna, & virtute diuina.
 b ¶ *Et venientem in nubibus caeli, &c.*] In nube ascendit, cum nube venit: id est in corpore suo solo, quod sumpsit a Virgine ascendit: & cum multi formi ecclesia quae est corpus ipsius & plenitudo eius ad iudicium venturus est: sicut dicit secundum Matthaeum: *Cum autem venerit filius hominis, & omnes angeli cum eo, & reliqua.*
 c ¶ *Summus sacerdos scidit vestimenta sua.*] Hoc est Ephod, in quo habebat honorem, Iudaei amiserunt. Hic adest Samuel scisso pallio de manib. Saul: id est regno. Milites gentiles non scindunt tunicam Christi. Sacerdotes vero scindunt dignitatem sacerdotii sui. Et condennant eum reuēse mortis. Quo reatu suo, reatum nostrum solueret, & velamine faciei suae, velamen cordiū nostrorū auferret, & sputaminib. susceptis, faciem animae nostrae lauaret: Et colaphis, quib. in caput percussus est, caput humani generis, quod est Adam, sanaret. Et alapis, quib. expalmatu est, maxima laus eius, nostris manib. & labijs plauderet, vnde: *Omnes gentes plaudite manib.* Et cruce sua, cruciatum nostrum solueret, & morte sua, mortem nostrā necaret: cum formam serpentis serpentem necat: quia serpente de virga facto alij absorbentur serpentes. Vnde per prophetam ipse dicit: *Ero mors tua o mors, & morsus tuus o inferne.* Opprobria eius, nostrum absteruere opprobrium. Vincula eius nos liberos fecerunt. Corona spinea capitis eius, diadema regni adepti sumus. Vulnētib. eius sumus sanati. Sepultura eius resurgimus: Descensione eius ad inferos, nos ascendimus ad caelos. Hic inuenitur mel in ore leonis mortui. Haec omnia praevideus propheta ait: *Quid retribuam domino pro omnibus, quae retribuit mihi?*
 d ¶ *Et cum esset, &c.*] Petrus sine spiritu, voci ancillae cessit: cum spiritu, nec principibus, nec regibus cedit. Prima ancilla titubatio est. Secunda cōsensio. Tertius vir, actus est. Hec est trina negatio, quam abluat per fletus verbi Christi recordatio. Tunc nobis gal'us cantat, quando praedicator quisq; per poenitentiam corda nostra ad cōpunctionem excitat. Tūc incipimus flere, quando ignimur intus per scintillam sententiae, & foras eximus extra quod fuimus.

CAPVT XV.

Et confestim mane consilium facientes summi sacerdotes cum seniorib. & scribis & vniuerso consilio: Vinculum Iesum tradunt Pilato.] Hic adest Samson vincētus a Dalila. Sāson, id est sol eorum quib. occubuit sol in meridie. Dalila situla interpretatur, quae est synagoga: quae situlae more limpido liquorem nō tenet, & quae quilibet immūda colligit. Sāson noster maxilla verbi sui innumeras cateruas Iudaeorū & demonū hinc hinc, & fontem perennis vitae sitientib. nobis, id est corpori

suo aperit. Pontifices concitauerunt turbas vt peterent Barabbam, & crucifigerent Iesum. Hic duo hirci adfunt: vnus dicitur *Barabbas*, id est, emissarius, cum peccato populi in desertum in ferni absolutus dimittitur: alter pro peccatis absolutus, vt agnus occiditur. Pars domini semper maclatur, pars diaboli qui est magister eorum cōfrenata in tartarū praecipitatur. Subditur. ¶ *Vultis dimittam vobis regem Iudaeorum, &c.*] Multas occasiones dedit Pilatus liberandi Saluatorem. Primo confectis latronē: deinde inferens. Quid ergo vultis faciam regi Iudaeorum? Cumque respondissent: crucifigatur, non statim acquieuit: sed secundum suggestionem vxoris, quae mandauerat ei, vt Matthaeus dicit: *Nihil tibi & iusto illi,* respondens: Quid enim mali fecit? quod dicendo Iesum absoluit. Milites induunt eum in purpura, &c. Vestimentis suis nudatur, id est Iudaei. Purpura induitur, id est gentili ecclesia, quae de scopulis maris est collecta. Item ea scandalizante exutus in sine, Iudaica rursum induitur plebe. Cum enim intrauerit plenitudo gentium, tunc omnis Israel saluus erit. Et adducunt illū vt crucifigerent eum. Hic educitur Abel in agrum a fratre, vt perimiratur: Hic adest Isaac cum lignis, & Abraham cum ariete in Sabech haerete. Hic adest Ioseph cū fasciculis somniae, & tunica talari sanguinea. Hic adest Moyses cum virga, & serpente suspēso in ligno. Hic adest botrus in ligno portatus. Hic adest Iesus cum ligno ad quaerendam securam quae in ima demerita est, & natauit ad lignum: d est genus humanum, quod a ligno vetito in infernum cecidit, per lignum crucis Christi, & per baptismum aquae ad paradysum natauit. Hic adest Ionas de ligno fortis in mare in ventre; ceu triduo missus. ¶ *Et angariauerunt praetereuntē quendam Simonem venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi.*] Alij per merita patrum suorum commemorantur alij per merita filiorum suorum. Hic autem Simon qui crucem in angaria portat, meritis filiorū suorū, qui erāt discipuli, cōmemoratur. Per hoc nos in praesenti vita admone-mur, parentes adiuuari per nato-rū suorū sapientiam: vt populus Iudaicus, propter patriarcharū & prophetarū & apostolorū merita, semper cōmemoratur. De amaritudine. n. radices iurgit dulcedo oliuae: vnde per Hieremiam ad Iudā dicitur: *Oliuam vberē, pulchram fructiferam, speciosam vocauit dominus nomen tuū. Vt tolleret crucē eius. Dū legerent. Maledictus o-mnis qui pēdet in ligno, factus est maledictus, vt tolleret maledictū. Si-mō qui portat crucē in angaria, ipse est qui laborat p. laude hu-mana. Cogūt eū homines huic labori, quem nō cogit timor & dilectio Dei. Ipsa species crucis, quid est nisi forma quadrata mundi? Oriens de vertice fulgens. Arctō dextra tenet, auster in laeva cōsistit, occidens sub plātis firmatur. Vñ Apost. dicit: Vt*

Matt. 27. b
 Rom. 11. c
 Gen. 4.
 Gen. 22.
 Num. 11. b
 H
 Num. 1. c
 4. Reg. 6. b
 Ion. 1. d
 Hier. 11. a
 Dent. 21. d

A
Eph. 3. d.

sciamus quae sit altitudo & latitudo & profundum. A-
nans quando volat ad aethera, formam crucis assumunt: homo
nans per aquas vel orans, forma crucis vehitur. Navis per
maria, antenna cruci simillata sufflatur, Thau littera, signum
salutis & crucis descriptur. Et perducunt eum in Golgotha,

Psal. 68. a

a ¶ Et dabat ei bibere myrrhatu
vinum.] Hoc aceto, succus lactalis
pomi abstergitur. Et non accepit,
id pro quo patitur. Vnde de eo
dicitur: *Qua non rapui, tunc exolve-
ba. Et crucifiguit eum.* Hic figitur sal-
lus in ligno: ligno primo infixa
est mors. Lignum primum, lignu
scientiae boni & mali est. Et secun-
dum lignum, boni tantum, & no-
bis & vita lignum est. Extentio
manus primae ad lignum, mortem
apprehendit: extentio autem se-
cunda, vitam qua perierat inuen-
nit. Ligno hoc vehimur per ma-
re vendolum ad terram viuentiu.
b ¶ *Disiuerunt vestimenta.* &c.]
Vestimenta domini, eius manda-
ta sunt, quibus tegitur corpus e-
ius, quod est ecclesia: quae diui-
duntur inter milites gentium, vt
sint quatuor ordines cum vna fi-
de: id est coniugati & viduati, pra-
positi & separati sortiti tunicam
indiuisam: quae est pax & unitas,
inconfutulis in modum anuli reg-
galis.

B

c ¶ *Erat autem hora tertia, & cru-
cifixerunt eum.*] Hoc vere & prop-
rie Marcus intulit: Nam sexta
hora tenebrae suffuderunt terram,
vt non quis potuisset mouere cap-
ut. A tricesimo namque fructu
Marcus ascendit ad centesimu:
id est, a tertia hora crucis vsque ad
terciam resurrectionis, post tres
dies. Tricesimus fructus est in
cruce, sexagesimus in inferno,
centesimus in paradiso.

milch
tebudim.

d ¶ *Et erat titulus cause eius in-
scriptus: Rex Iudeorum.*] Quod in
titulis praenotatur psalmorum, in
finem ne contumpas. Et hoc tri-
bus linguis *מלך יהודים* *βασιλευς
יהודה* *יהודה*: Rex contentium.
Haec tres linguae in crucis titulo
coniunctae sunt, vt omnis lingua
commemoret perfidiam Iudaeo-
rum.

Gen. 49. b

e ¶ *Et cum eo duos latrones, &c.*]
Cui iniquis veritas deputata: vnū
reliquit sinistrum, alterum assumit dexteram: sicut in die iudi-
cij faciet, ex simili crimine, dissimiles sortiuntur fines. Alter an-
tecedit Petrum in paradysum: alter Iudam in infernum, Con-
fessio breuis, vitam acquisiuit longam: & blasphemia finita, pra-
na plectitur aeterna. Hic pullus Iudae ligatur ad vitem: hic *αυ-
βιλαιος*: id est, pallium tingitur in sanguine vuae: hic laerant
haedi vineam. Blasphemantes eum, & mouentes capita sua. E-
mittitur in capita iniquorum mors, quando excitantur vincula
inferni vsque ad ceruicem, qui est ceruix generis humani. De sede
de cruce, ne faceret salutem quam inchoarat. Et viderunt postea
resurgente de sepulcro, quae de crucis descendere non credebant
posse patibulo. Vbi est Iudaei infidelitas vestra? Adhuc de vi-
uo dicebatis, si rex Israel est, descendat de cruce. Vos ipsos

consulo, vos ipsos iudicium peto: quando mirabilis est mor-
tuum posse resurgere: quam adhuc viuum de cruce velle def-
cendere? Parua petistis, dum maiora prouenerint. Sed infi-
delitas vestra non potuit sanari signis multo fortioribus quam
petistis. *Hic omnes declinauerunt, simul inutiles facti sunt.* Facta

hora sexta, tenebrae factae sunt
per totam terram. Hic adest Noe
inebriatus ac nudatus: caelo &
terra pallio tenebroso tectus, &
homine irritus. Hic stillauit san-
guis de ligno.
f ¶ *Hora nona clamauit Iesus voce
magna: Eli, eli, lamma sabachthani,
hoc est, Deus meus, Deus meus, quare
me dereliquisti?*] Inde scribitur
psalmus iste pro assumptione
matutina, qua Christus ad crucem
ducitur. Verba propria sunt filij
hominis: Vnde sequitur iuxta
Lucam: In manus tuas commen-
do spiritum meum. Nona hora
inuenitur euerfa domo deci-
ma drachma quae perierat. Cur-
rens autem vnus ex eis: inuenit
similitudinem eorum spongia
cauam, infirmam, aridam, igni-
bus aptam, implet aceto, hoc
est malitia & dolo, de quo dicitur:
*Plantauit te vineam sorch, &
quo modo conuerfa es in ama-
ritudinem vitis aliena? Et expe-
ctauit vt faceret vinas, & fecit spinas.*

g ¶ *Iesus emissa voce expirauit.*]
Infirmata enim carne, vox inma-
luit diuina quae dicit: *Aperite mi-
hi portas iustitiae, & ingressus in eas
confitebor domino:* cum ima voce
vel sine voce morimur, qui de
terra sumus. Ille vero cum exal-
tata voce expirauit, qui de caelo
descendit. Velum templi scindi-
tur, id est, caelum aperitur. Cen-
turio ait: *Vere Dei filius erat.* No-
uissimi primi nunc efficiuntur.
Gentilis confitetur populus: Iu-
dæa caecata negat, vt fiat eis error
peior priore.

h ¶ *Erant autem & mulieres de
longe aspicientes, inter quas, &c.*] Si-
cut non excluditur muliebris
sexus a salute per Mariam Virgi-
nom: ita non repellitur a myste-
rio crucis scientiae & resurrectio-
nis per viduam Mariam Magda-
lenam, & ceteras matres. Ioseph
venit sero paraescue ab Arima-
thia, quae interpretatur deponens,
ad deponendum corpus in mo-
numentum: nobilis decurio, ex-
pectans & ipse regnum Dei. In-
trat ad Pilatum, petit corpus Ie-
su. Ioseph mercatur sindonem: inuolutum corpus in sindone
ponit in monumentum, quod erat excisum de petra: aduoluit
lapidem ad ostium monumenti: Mariae aspiciunt vbi ponere-
tur. Haec omnia congruunt ad populum Iudaicum in fine cre-
dente: qui nobilitatur fide, vt Abraham sit filius. Deponit despe-
rationem, expectat regnum Dei: intrat ad Christianos vt bap-
tizetur. Quod significat nomen Pilati, id est, malleatoris, id
est, qui domat ferreas gentes, vt regat eas in virga ferrea: & petit
sacrificiu, quod donatur penitentibus in fine viaticam, & corde
mundo & peccatis mortuo, inuoluit in munimine fidei stabili-
tatu operculo spei per opera charitatis concludit. *Finis enim pra-
cepti est charitas.* Aspicientibus a longe electis, qui sunt stellae maris:
quando si fieri potest, scandalizantur electi.

C

Psal. 13. a
n 210
I
o 211
III
Gen. 9. c
p 212
I
q 213
X
r 214
I
s 215
I
t 216
VIII
u 217
VI
x 218
II

y 219
II
z 220
II
a 221
VI
Hiera. 2. d

b 222
II
c 223
I
d 224
II
Eph. 11. 7. e
c 225
I
f 226
VI
D
g 227
I

h 228
I
i 229
VI

z Tim. 1. b

E

CAPVT XVI

Era cum transisset sabbatum, &c. Nunciatomibus redolentibus cum sponsa, & adolefcentibus quae currunt post eam conspergimus librum & cubiculum mentis nostrae. Nunc introducit nos rex in cellaria sua. Nunc surgit amica Maria:

Can. 1. a 230 VIII

b 231 I

Psal. 117. d c 232 II

Luc. 4. a d 233 I

F

1. Cor. 15. g

Ecc. 11. d

Es. 64. b

1. Ioan. 4. c

hyems abiit, pluuia recessit, flores visifunt in terra. Vox rursus audita est in terra nostra. Vineae florentes dederunt odorem. Redit sponsus de vmbra sub qua dormit in meridie. Post sabbatha tristitia felix irradiat dies: quae primatum in dieb. tenet: luce prima in eo lucente & dom'no meo cum triumpho resurgente & dicente: Haec est dies quam fecit dominus: exultemus, & letemur in ea.

b q. Et valde mane vna sabbathorum veniunt ad monumentum orto iam sole. Valde mane, quod alius Euangelista diluculo dicit. Diluculo est inter tenebras noctis & diei claritatem: In qua salus humano generi pouenit, scilicet vicinitate declaranda: more solis, qui proxima luce confurgens, rosam praemitit auroram: vt gratia preclari splendoris, preparatis oculis possit intueri, quod tempus dominicae resurrectionis eluxit: Vt tunc laudes Christi tota caneret secundum exemplum harum feminarum ecclesiae: quando genus humanum exemplo suae resurrectionis animauit, quando vita praestitit, & lumen credulitatis infudit. Sol vero post occasum corporis ortitur. Hic aquilae ad corpus congregantur, matres & apostoli vident reuolutum lapidem, qui est lex mortis, ac si diceret: Vbi mors aculeus tuus, & reliqua.

c q. Erat quippe magnus valde. Qui etiam infantes in vtero tangit: gemitus omnium & omnibus grauis. Et introeuntes in monumentum viderunt iuuenem: non senem, non infantem, sed iocundum aetate, vt dicitur: *Latere iuuenis in adolescentia tua: quae non est hic vera, dum cum senio est commixta.* Sedentes in dextris virtutis, id est, regnantem in prosperis. Hic iuuenis formam resurrectionis, timentibus mortem ostendit. Coopertum stola candida: quae vera letitia est hoste depulso, regnoque adepti, regis pacis quaesito, inuento & nunquam dimisso. Et obstupuerunt, id est, quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quae preparauit Deus diligentibus se.

d q. Qui dicit illis. Nolite expauescere. Deus charitas est. Non est ergo timor in charitate. Quid expauescerent, quae inuenerunt quem quaesierunt? Iesum quaeritis Nazarenum. Radix amara crucis euauit: flos enim vitae cum fructibus erupit, id est, qui iacuit in morte, surrexit in gloria. Ecce locus. Ostenditur mortalitas immortalibus ad gratiarum actionem dedita: vt intelligamus quid fuerimus, & sciamus quid futuri erimus. Sed ite dicite. Mulieribus dicitur vt annuncient apostoli: quia per mulierem mors annunciata est: per mulierem vita resurgens. Et Petro: Qui se indignum iudicat discipulatu dum ter me negauit magistrum. Peccata praeterita non nocent quando non placent.

e q. Praecedit in Galilaam. Breuis sententia in syllabis, sed ingens in quantitate promissio. Ibi est gaudij nostri fons, & sal-

lutis aeternae origo praeparata. Ibi congregantur dispersiones, & sanantur contriti corde. Ibi eum videbitis, non sicut vidistis. At illi exeuntes fugerunt. Dicitur de futura vita. Et fugiet dolor ac gemitus. Imitantur mulieres ante resurrectionem omnium, quod faciunt post resurrectionem, fugiunt mortem & pauorem. Et nemini quidquam dixerunt: quia ipsi soli mysterium resurrectionis vident, qui videre ipsi illud meruerunt. Vnde sequitur iuxta Ioannem: Petrus autem cucurrit ad monumentum vt videret ipse quod audiuit. Surgens autem Iesus mane sabbathi, Maria Magdalena primo ostenditur, de qua eiecerat septem daemonia: quia meretrices & publicani praecedunt synagogam in regnum Dei: vt latro praecessit apostolos. Flet & lugent qui necdum viderunt: sed non post multum consolabuntur. Beati enim qui lugent nunc, quoniam ipsi consolabuntur. Et illi audientes non crediderunt. Fides autem hic laborat, agens actiuam vitam: illic contemplatiua secura visione regnat. Hic per speculum contue mur imaginem: illic facie ad faciem videbimus veritatem. Vnde sequitur: Post haec duobus ex illis ambulantiibus, id est, laborantiibus, ostensus est in alia effigie. Et illis annunciantibus non est creditum: dum sicut Moyses viderunt, quod non sufficiebat eis. Vnde Moyses dicit: *Offende mihi temetipsum.* Oblitus carnis suae, postulat in via ista, quod post illam speramus in futura.

CAPVT XVII

Et cum transisset sabbatum, Maria Magdalene & Maria Iacobi & Salome emerunt a romana, vt venientes vngerent eum. Et valde mane vna sabbathorum, veniunt ad monumentum orto iam sole. Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes viderunt reuolutum lapidem: Erat quippe magnus valde. Et introeuntes in monumentum, viderunt iuuenem sedentem in dextris, coopertum stola candida, & obstupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expauescere. Iesum quaeritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic: ecce locus vbi posuerunt eum. Sed ite & dicite discipulis eius & Petro: quia praecedet vos in Galilaam: ibi eum videbitis, sicut dixit vobis. At ille exeuntes fugerunt de monumento. Inuaserat. n. eas timor & pauor, & nemini quidquam dixerunt: timebant enim. Surgens autem Iesus mane prima sabbathi, apparuit primo Mariae Magdalene, de qua eiecerat septem daemonia. Illa vadens nunciavit his qui cum eo fuerant lugentibus & fletibus. Et illi audientes quia viueret & visus esset ab ea, non crediderunt. Post haec autem duobus ex eis ambulantiibus ostensus est in alia effigie euntibus in villam: & illi euntes nunciauerunt caeteris, nec illis crediderunt. Nouissime autem recumbentibus illis vnde cum apparuit, & exprobrauit incredulitatem illorum & duritiam cordis: quia his qui viderant eum resurrexisse, non crediderunt. Et dixit eis: Euntes in mundum vniuersum, praedicate euangelium omni creaturae. Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit: qui vero non crediderit, condemnabitur. Signa autem eos qui crediderint haec sequentur: in nomine meo daemonia eieciant: linguis loquentur nobis: serpentes tollent. Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. Super grauis manus imponent, & bene habebunt. Et dominus quidem Iesus postquam locutus est eis, assumptus est in caelum: & sedet a dextris Dei. Illi autem perfecti praedicauerunt vbiq; domino cooperante, & sermone confirmante sequentibus signis.

g q. Et dixit eis: Euntes in mundum vniuersum praedicate. Nunc primum post acceptum spiritum (ac si vasa limosa per ignem confirmata) omni creaturae, id est, omnigeni humani quod in se commune aliquid habet ab omni creatura, iubetur, id est, angelis, pecoribus, lignis, lapidibus, igni & aqua, calido & frigido, humido & arido: quia mundus minor homo dicitur. Dominus utique Iesus, qui de caelo descendit ad liberandam in firmitatis nostrae naturam: ipse etiam super caelorum caelos ascendit, qui sedet ad dexteram patris. Considerandum est autem, quod frequenter in scripturis diuinis plurali numero caelos dictos inuenies, dum legitur: In principio fecit Deus caelum & terram: cum tamen pluraliter dicti caeli legantur & terra, Modus enim iste locutionis latius patet, vt abusiue singularia plurali numero dicamus, & pluralia singulari. Ad orientem vero (quod palmista dicit: euangelista tacent) Hierosolyma significat quae est in orientis partibus collocata. Vnde dominus apostolis videntibus ascendit ad caelos: Terra multis plena miraculis: vbi fidelium credulitas plus actibus, quam lectionibus eruditur. h q. Qui crediderit vero, &c. Ducentesimo tricesimo quinto capitulo Marcus signa credentium cum Mattheo & Luca concordans enarrat.

Expositionis euangelij secundum Marcum finis.

EVAN-

G

Exo 31.4

H

Psal. 67. a